

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

**Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu
– Ukrajina**

Anhelina Berezhna

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Anhelina Berezhna

Podnikání a administrativa

Název práce

Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu – Ukrajina

Název anglicky

Unemployment in the countries of the former Soviet Union – Ukraine

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnotit nezaměstnanost na Ukrajině. Dílčím cílem je identifikovat hlavní problémy na trhu práce a faktory ovlivňující nezaměstnanost.

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury českých a zahraničních autorů; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. V praktické části práce bude provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s nezaměstnaností. Pro analýzu shromážděných údajů bude využita statistická analýza dat. Aktuální data budou čerpána ze statistického úřadu Ukrajiny. V práci bude použita zejména metoda deskripce a komparativní analýzy.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Ukrajina, nezaměstnanost, míra nezaměstnanosti, trh práce, pracovní síla, vývoj nezaměstnanosti, druhy nezaměstnanosti, příčiny a důsledky nezaměstnanosti

Doporučené zdroje informací

BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav; STARÁ, Dana. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.

SCHILLER, Bradley R. *Mikroekonomie dnes*. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-251-0109-6.

SIROVÁTKA, Tomáš; MAREŠ, Petr. *Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2003. ISBN 80-210-3048-8.

SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie : moderní přístup*. Praha: Management Press, 2007. ISBN 978-80-7261-174-4.

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 19. 10. 2023

prof. Ing. PhDr. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 9. 11. 2023

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 26. 02. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu – Ukrajina“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury i dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15. 3. 2024

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D., za rady, konzultace a pomoc při zpracování mé bakalářské práce.

Dále bych ráda poděkovala své rodině a blízkým za trpělivost, podporu a motivaci po celou dobu mého studia.

Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu – Ukrajina

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá nezaměstnaností na Ukrajině. Zvažován byl i vliv nezaměstnanosti na ekonomický vývoj země, její problémy a příčiny. Téma nezaměstnanosti je aktuální a vyžaduje zvláštní pozornost.

Práce se skládá z teoretické a praktické části.

V teoretické části je pomocí odborné literatury zvažována problematika nezaměstnanosti a faktory související s tímto jevem. V praktické části je zvážena analýza statistických dat a dynamiky nezaměstnanosti v posledních letech s využitím dat Státní statistické služby Ukrajiny (SSSU), podle nejnovějších aktualizací tohoto zdroje. Dále je provedena analýza hlavních makroekonomických ukazatelů nezaměstnanosti na Ukrajině. Ve výzkumu je popsáno, s jakými výzvami se Ukrajina potýkala v posledních letech a jak to ovlivnilo nezaměstnanost i ekonomiku jako celek. Pomocí srovnávací analýzy je zvažována nezaměstnanost v městských a ve venkovských oblastech, podle pohlaví a věku, a také provedeno srovnání nezaměstnanosti s jednotlivými zeměmi EU.

Klíčová slova: Ukrajina, nezaměstnanost, míra nezaměstnanosti, trh práce, pracovní síla, vývoj nezaměstnanosti, druhy nezaměstnanosti, příčiny a důsledky nezaměstnanosti

Unemployment in the countries of the former Soviet Union - Ukraine

Abstract

This bachelor thesis deals with unemployment in Ukraine. The effect of unemployment on the economic development of the country, its problems and causes were also considered. The topic of unemployment is currently relevant and requires special attention.

The work consists of a theoretical and a practical part.

In the theoretical part, the issue of unemployment and factors related to this phenomenon were considered with the help of professional literature. In the practical part, the analysis of statistical data and the dynamics of unemployment in recent years was considered using data from the State Statistical Service of Ukraine (SSSU) according to the latest updates of this resource. Furthermore, an analysis of the main macroeconomic indicators of unemployment in Ukraine was carried out. The research described what challenges Ukraine has faced in recent years and how this has affected unemployment and the economy in total. Using a comparative analysis, unemployment in urban and rural areas, by gender and age was considered, as well as a comparison of unemployment with individual EU countries.

Keywords: Ukraine, unemployment, unemployment rate, labor market, workforce, unemployment development, types of unemployment, causes and consequences of unemployment

Obsah

1 Úvod.....	11
1.1 Cíl práce	12
1.2 Metodika	12
2 Teoretická východiska	14
2.1 Trh práce	14
2.1.1 Nabídka práce	15
2.1.2 Poptávka po práci.....	16
2.1.3 Hrubý domácí produkt	18
2.1.4 Inflace	19
2.2 Nezaměstnanost.....	21
2.2.1 Význam a druhy nezaměstnanosti	21
2.2.2 Měření nezaměstnanosti	24
2.2.3 Nezaměstnanost a její vztah k inflaci	24
2.2.4 Psychologie nezaměstnanosti	26
2.2.5 Politika nezaměstnanosti.....	29
3 Vlastní práce	32
3.1 Charakteristika Ukrajiny	32
3.1.1 Analýza vývoje nezaměstnanosti Ukrajiny.....	35
3.1.2 Míra celkové nezaměstnanosti.....	35
3.1.3 Míra nezaměstnanosti podle pohlaví a věku.....	36
3.1.4 Míra nezaměstnanosti v městských a ve venkovských oblastech.....	40
3.1.5 Míra nezaměstnanosti podle převažujícího důvodu.....	41
3.1.6 Míra nezaměstnanosti podle její délky	42
3.1.7 Regresivní analýza vývoje nezaměstnanosti.....	43
3.2 Vývoj HDP Ukrajiny.....	44
3.2.1 HDP v absolutní hodnotě.....	44
3.2.2 Tempo růstu reálného HDP	45
3.2.3 Regresní analýza vývoje HDP	46
3.2.4 Regresní analýza vztahu vývoje HDP a míry nezaměstnanosti.....	47
3.3 Komparace nezaměstnanosti Ukrajiny s vybranými členskými zeměmi EU ..	47
3.4 Vliv inflace na nezaměstnanost Ukrajiny	49
4 Výsledky a diskuse	51
5 Závěr.....	53
6 Seznam použitých zdrojů	54
Seznam obrázků, tabulek a grafů.....	58
6.1 Seznam obrázků	58

6.2	Seznam tabulek.....	58
6.3	Seznam grafů.....	58
6.4	Seznam použitých zkratk.....	59

1 Úvod

Zabývat se tématem nezaměstnanosti je důležité z mnoha důvodů – má významný dopad na společnost, ekonomiku i individuální životy lidí, a to od ekonomické produktivity po duševní utrpení lidí, kdy přispívá k rozvoji kriminality a vede k nestabilitě společnosti jako celku. Pochopení a řešení problému nezaměstnanosti je důležité pro zajištění udržitelného hospodářského růstu a sociální spravedlnosti ve světě.

Existuje několik klíčových důvodů, proč nezaměstnanost zůstává v dnešním světě skutečným problémem. Jedním z nich jsou ekonomické výkyvy, včetně finančních krizí a recesí. Technologický vývoj nestojí na místě. Automatizace, umělá inteligence jsou jistě skvělé úspěchy, které představují důležité faktory pro naši budoucnost. Z jiného pohledu to má negativní dopad na trh práce. Některé rutinní práce se stávají automatizovanými, což může vést ke ztrátě pracovních míst.

Dalším důvodem jsou demografické a migrační změny. Světová populace stárne a některé země se potýkají s nedostatkem pracovních sil, zatímco jiné země čelí problémům s nezaměstnaností mladých lidí a nerovnoměrným rozložením pracovní síly v důsledku migrace.

Společenské změny, například pandemie covidu-19, ovlivnily trh práce, změnily jeho podmínky a zvýšily nezaměstnanost v některých odvětvích. Rychlé změny v technologiích a požadavcích na pracovní sílu ohrožují pracovníky, kteří neaktualizují své dovednosti. Neschopnost učit se a rozvíjet se v nových oborech s sebou přináší problém konkurenceschopnosti. Rostoucí globální konkurence může ovlivnit trh práce, zejména u některých odvětví a povolání.

Nezaměstnanost na Ukrajině zůstává aktuálním a naléhavým problémem, který vyžaduje okamžitou pozornost a opatření. Vysoká míra nezaměstnanosti určuje výčet všech výše uvedených faktorů, a nejen to. Proto považuji za osobní výzvu proniknout do tohoto nesnadného tématu.

1.1 Cíl práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je zhodnotit nezaměstnanost na Ukrajině. Dílčím cílem je identifikovat hlavní problémy na trhu práce a faktory ovlivňující nezaměstnanost.

1.2 Metodika

Předmětem výzkumu bakalářské práce je nezaměstnanost na Ukrajině. Bude provedena analýza vlivu nezaměstnanosti na ekonomický rozvoj země, identifikovány její problémy a příčiny. Práce bude rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické –, které se postupně rozčlení na pět hlavních částí.

Informace pro provedení této práce budou čerpány z odborné literatury českých i zahraničních autorů, aktuální informace z odborných časopisů, budou využity i elektronické zdroje, hlavním zdrojem statistických dat bude Statní statistická služba Ukrajiny. V práci budou použity především metody deskripce a komparativní analýzy.

V teoretické části budou s přispěním odborné literatury zvažovány hlavní makroekonomické ukazatele související s tímto fenoménem, a to trh práce, poptávka po práci a nabídka práce, hrubý domácí produkt, inflace. Pozornost se pochopitelně zaměří na nezaměstnanost a její hlavní faktory, druhy nezaměstnanosti, míru nezaměstnanosti, vztah mezi inflací a nezaměstnaností, a také na politiku a psychologii nezaměstnanosti.

V praktické části bude provedena analýza hlavních makroekonomických ukazatelů na Ukrajině na základě těch, které budou popsány dříve v teoretické části. Dále nebude chybět popis ani srovnávací analýza statistických údajů a dynamiky nezaměstnanosti, analýza nezaměstnanosti podle věku a pohlaví, v městských a venkovských oblastech budou uvažovány míra nezaměstnanosti podle hlavní příčiny a její délka. Údaje pro tuto studii budou čerpány ze Statní statistické služby Ukrajiny, a to z let 2010 až 2021, podle nejnovějších aktualizací tohoto zdroje. S pomocí Eurostatu bude porovnána nezaměstnanost s ostatními evropskými zeměmi, jako jsou Česká republika, Německo a Rumunsko. Všechny údaje zohlední období let 2010 až 2021 a budou prezentovány ve formě grafů a tabulek.

Hlavním cílem této studie bude zhodnotit míru nezaměstnanosti na Ukrajině. Dalším cílem bude identifikovat klíčové problémy na trhu práce a faktory ovlivňující nezaměstnanost. Těchto cílů bude poprvé dosaženo díky teoretickému rozboru této problematiky ve třetí kapitole práce. Klíčovou fází celé práce bude představovat

vyhodnocení vlastních dat obdržných od Státní statistické služby Ukrajiny a bude prezentováno v praktické části práce pomocí grafů a tabulek.

2 Teoretická východiska

2.1 Trh práce

Podle Jírové (1999, s. 7) lze trh práce definovat jako místo, kde se lidé ucházejí o práci (nabídka práce), a firmy, vláda nebo domácnosti nabízejí zaměstnání (poptávka po práci). Pokud se zaměstnavatel a potenciální zaměstnanec vzájemně nacházejí, dohadují se pak na mzdě, pracovní době atd. Přesto můžeme říci, že trh práce je tvořen třemi základními faktory: nabídkou práce, poptávkou po práci a cenou práce – mzdou.

Buchtová (2002) uvádí, že práce je hodnocena jako fyzická i duševní aktivita člověka, která vede k vytvoření zboží a služeb. Patří mezi výrobní faktory a jejím cílem v pracovním procesu je mzda. Tato mzda představuje odměnu za odvedenou práci.

Podle Marshavina (2011) trh práce na Ukrajině čelí několika naléhavým problémům. Mezi ně patří rozsáhlá pracovní migrace, rozmáhání se neformálního zaměstnání, nerovnováha mezi poptávkou a nabídkou práce, nedostatečně kvalifikovaní pracovníci, pokles regionálních trhů práce v hlavních sektorech ekonomiky a nízká sociální ochrana postižených občanů.

Důležité je si uvědomit, že všechny tyto procesy na trhu práce jsou neoddělitelně propojeny s podnikatelskými, měnovými, daňovými a investičními procesy v zemi. Podle Marshavina (2011) jsou klíčovými směry pro rozvoj ukrajinského trhu práce:

- zlepšení systému odměňování a rozšíření možností získávání oficiálních základních a příjmů s podporou sociálních skupin,
- zlepšení kvality a konkurenceschopnosti pracovní síly,
- podpora efektivních a rozumných pohybů pracovníků,
- předcházení rostoucí nezaměstnanosti prostřednictvím vytváření pracovních míst, rekvalifikace pracovníků, kvalitního vzdělávání a restrukturalizace hospodářství,
- rozvoj a přijetí relevantních právních, pracovních a daňových předpisů ze strany státu.

Podle Pavlyuk (2021, s. 23) je trh práce systémem rozdělování, využívání a reprodukce práce ve společnosti prostřednictvím nákupu práce. Trh práce představuje ekonomický prostor, kde se vzájemně ovlivňují ti, kdo prodávají a nakupují práci. Ve vyspělých zemích, včetně Ukrajiny, je fungování trhu práce přizpůsobeno moderním požadavkům na zaměstnavatele a pracovní sílu. To znamená rovnost mezi zaměstnavatelem

a zaměstnancem upravenou pracovní smlouvou, rovnováhu mezi pracovními místy, nabídkou práce a mzdou, vysokou míru mobility mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, odbory zaměstnanců a zaměstnavatelů na ochranu práv a svobod, organizování školení odborné kvalifikace pro požadavky výroby a přítomnost tržního prostředí v ekonomice. Využití pracovní síly je oboustranně výhodné, vezmeme-li v úvahu konjunkturu, právní a ekonomické faktory, jakož i kulturní rysy. Tento přístup umožňuje považovat trh práce za komplexní fenomén přizpůsobený tržním podmínkám. Účastníky trhu nejsou jen zaměstnanci a zaměstnavatelé, ale také zprostředkovatelé, jako jsou služby zaměstnanosti a personální agentury. Jejich úlohou je usnadňovat hledání práce a zaměstnavatelů.

2.1.1 Nabídka práce

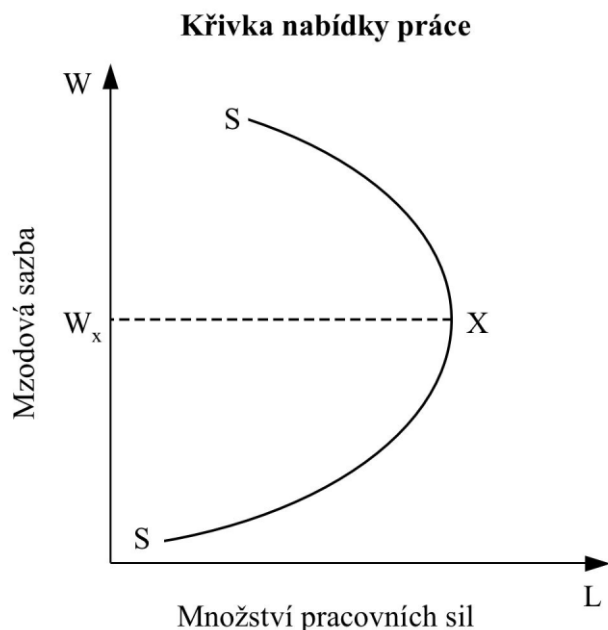
Bredley R. Schiller (2004, s. 273) podotýká, že lze nabídku práce definovat jako inzerovanou ochotu a schopnost pracovat určité množství času při alternativních mzdových sazbách v daném časovém období, *ceteris paribus* (*ceteris paribus* je fráze často používaná v analýze a syntéze, která znamená „ostatní věci jsou stejné“ a označuje variabilitu jednoho parametru a neměnnost všech ostatních).

Jak zmiňuje Jírová (1999, s. 8), nabídka práce představuje volbu spotřebitele, který porovnává užitek z volného času s užitekem, který obdrží z výrobků a služeb, které si koupí za mzdu získanou tím, že svůj volný čas obětuje a nabízí více práce. Z toho vyplývá, že nabídka pracovních sil je na trhu práce závislá na výši reálné mzdové sazby a také na obětování volného času spojeném s mezní újmou z práce. Se změnou výše mzdové sazby se mění rozhodování mezi užitekem, který spotřebitel získává z výrobků a služeb, a užitekem z volného času.

Podle Dvořákové (2007, s. 67) hlavními faktory ovlivňujícími nabídku práce jsou:

- současná a očekávaná úroveň reálné mzdy,
- majetkové poměry domácností v dané ekonomice,
- jiné příjmy, které jsou získávány mimo práci, včetně podpory
- v nezaměstnanosti apod.,
- demografický vývoj v zemi,
- ekonomická aktivita obyvatelstva,
- zvyky, kultura a tradice v oblasti práce.

Obrázek 1 Křivka nabídky práce

Zdroj: vlastní zpracování, zdroj: Jírová (1999, s. 8)

Podle Jírové (1999) s rostoucí mzdovou sazbou (do bodu x na obrázku 1) se zvyšuje poptávka spotřebitele po práci, protože každá další odpracovaná hodina přináší více příjmů, což vede ke zvětšení užítku z nakupovaných výrobků a služeb. Spotřebované produkty a služby jsou chápány jako náhrada za volný čas. Při vyšší mzdové sazbě (nad bodem x na obrázku 1) obvykle dochází k omezení počtu odpracovaných hodin, což znamená omezení nabídky práce. Vyšší mzdová sazba (za předpokladu, že se ceny výrobků a služeb nemění) zvyšuje reálné příjmy, a volba spotřebitele se tak mění ve prospěch volného času.

Dle Jírové (1999) při nižší mzdové sazbě (s křivkou individuální nabídky práce s pozitivním sklonem) převládá tzv. substituční efekt, což znamená, že s růstem mzdové úrovně roste zájem o práci, tedy i nabídka práce se zvyšuje. Naopak při vyšší mzdové sazbě (s křivkou individuální nabídky práce s negativním sklonem) dominuje tzv. důchodový efekt, což znamená, že při vyšších mzdách si můžeme dovolit více volného času, můžeme uspokojit své dosavadní potřeby s omezením pracovní nabídky, a tedy nabídka práce klesá.

2.1.2 Poptávka po práci

Podle Brčák a kol. (2020) poptávka po pracovní síle odráží nedostatečný počet pracovníků v určité profesní oblasti, což je žádoucí pro některé zaměstnavatele, kteří jsou ochotni a schopni zaměstnat pracovníky za aktuálních mzdových podmínek v daném

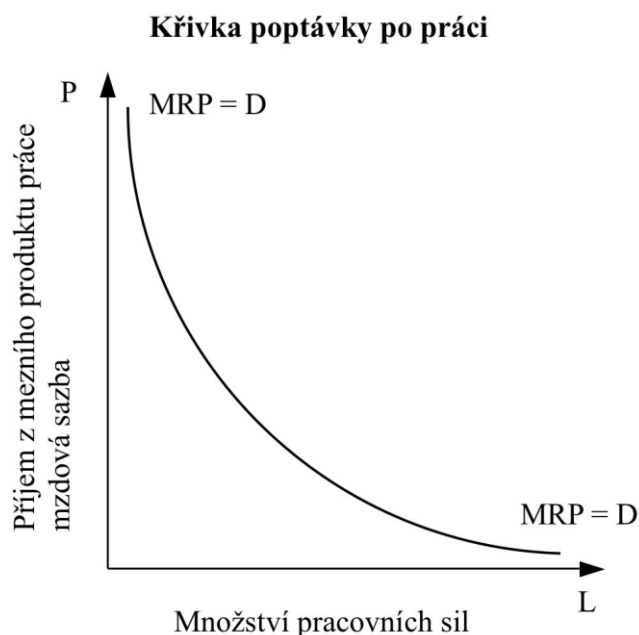
odvětví. Celková poptávka by měla být kvantitativně ekvivalentní počtu zaměstnaných osob, včetně otevřených pracovních pozic na trhu práce. Poptávka po pracovní síle slouží jako indikátor, který odráží různé ekonomické jevy a procesy, včetně poptávky po produktech společnosti, stavu výroby (technologické vlastnosti, kapitálová efektivnost, způsoby organizace práce) a kvality práce (vzdělání, kvalifikace, produktivita zaměstnanců atd.). Hlavním ekonomickým faktorem ovlivňujícím poptávku po pracovní síle je mzdový systém firmy: vysoké mzdy mohou omezovat zaměstnavatele při náboru pracovníků, zatímco nízké mzdy mohou stimulovat poptávku po pracovní síle.

Jírová (1999) uvádí, že poptávka po práci je určena „odvozenou poptávkou“, která závisí na spotřebitelské poptávce po koncových produktech vyrobených prací a interních omezeních firmy. To zahrnuje postavení firmy na trhu, používané výrobní technologie a její celkové cíle. Při nákupu práce firmy posuzují náklady a očekávaný příjem. Firma, která maximalizuje zisk v rovnováze, zaměstnává pracovníky do okamžiku, kdy příjem z hraničního produktu práce odpovídá hraniční nákladovosti práce. Zákon klesajících výnosů naznačuje, že hraniční produkt práce klesá s každou další jednotkou práce. Poptávka po práci závisí také na mzdových sazbách a příjmech z menšího produktu práce. Řízení poptávky po pracovní síle firma řeší, dokud příjem z hraničního produktu práce nesouzní s mezdou. Firma tak upravuje poptávku po práci, dokud příjem z hraničního produktu práce nesouzní s mezdou. Poptávka po práci také závisí na vyšších mzdových sazbách a určuje se příjmem z menšího produktu práce. Poté lze křivku poptávky po práci ztotožnit s křivkou příjmu z hraničního produktu.

Jak Jírová (1999) podotýká, hlavními determinantami poptávky po práci jsou:

- cena práce charakterizovaná mzdovou sazbou,
- poptávka po produkci vyráběné pomocí práce a cena této produkce,
- produktivita práce (tedy celkový výstup na jednotku pracovních vstupů) je ovlivněna:
 - kvalitou pracovních vstupů, která je determinována úrovní gramotnosti, vzděláním, odbornou přípravou a dovednostmi ekonomicky aktivní populace,
 - množstvím a kvalitou kooperujících výrobních faktorů,
 - úrovní a užitím technických a technologických znalostí;
 - očekávané budoucí tržby,
 - ceny ostatních vstupů (půdy, kapitálu),
 - disponibilní přebytečná pracovní síla.

Obrázek 2 Křivka poptávky po práci

Zdroj: vlastní zpracování, zdroj: Jírová (1999, s. 10)

kde

$MRP = D$ – křivka poptávky po práci.

2.1.3 Hrubý domácí produkt

Jak uvádí O'Neill (2014, s. 133), ukazatelem ekonomické aktivity je hrubý domácí produkt (HDP), který určuje celkovou hodnotu všech finálních výrobků a služeb vyrobených v zemi během jednoho roku.

Fischer (2005, s. 177) tvrdí, že hrubý domácí produkt (HDP) je klíčovým ukazatelem Systému národních účtů (SNA), makroekonomického statistického modelu pro komplexní popis národního hospodářství. Tento systém integruje vstupy celé ekonomiky, včetně výroby zboží a služeb, cenového vývoje, zaměstnanosti, mezd, distribučních a přerozdělovacích operací v peněžní a naturální formě. Zahrnuje také spotřebu, investice, zahraniční obchod, směnné kurzy, finanční transakce a finanční aktiva a pasiva.

Podle Českého statistického úřadu hrubý domácí produkt (HDP) představuje peněžní vyjádření celkové hodnoty zboží a služeb vytvořených na určitém území za určité období. Používá se ke stanovení efektivnosti ekonomiky a lze jej vypočítat třemi způsoby: výrobní metodou, nákladovou metodou a výnosovou metodou.

Produkční metoda HDP podle Českého statistického úřadu:

HDP podle produkční metody určuje ekonomickou aktivitu, která představuje součet hrubé přidané hodnoty sektorů a daní z produktů. Je to také rozvahový stav účtu produkce za celé národní hospodářství, kde se produkce počítá na straně zdrojů a mezipotřeba na straně užití.

Vzorec produkční metody HDP podle Českého statistického úřadu:

$$\text{HDP} = \text{produkce} - \text{mezipotřeba} + \text{daně z produktů} - \text{dotace na produkty} \quad (1)$$

Výdajová metoda výpočtu HDP podle Českého statistického úřadu:

Zahrnuje výši konečného užití produktů rezidentů a saldo vývozu a dovozu. Skutečná konečná spotřeba se určuje prostřednictvím sociálních transferů, včetně výdajů domácností, vlády a neziskových institucí. Tvorba hrubého kapitálu se dělí na tvorbu hrubého fixního kapitálu, změny stavu zásob a čisté pořízení hodnot.

Vzorec výdajové metody HDP podle Českého statistického úřadu:

$$\begin{aligned} \text{HDP} = & \text{výdaje na konečnou spotřebu} + \text{tvorba hrubého kapitálu} \\ & + \text{vývoz výrobků a služeb} - \text{dovoz výrobků a služeb} \end{aligned} \quad (2)$$

Důchodová metoda pro výpočet HDP podle Českého statistického úřadu:

Zahrnuje součet prvotních důchodů národního hospodářství, jako jsou mzdy, daně z výroby a dovozu (bez dotací), čistý provozní přebytek, čistý smíšený důchod a spotřební výdaje na fixní kapitál.

Vzorec důchodové metody HDP podle Českého statistického úřadu:

$$\begin{aligned} \text{HDP} = & \text{náhrady zaměstnancům} + \text{daně z výroby a dovozu} - \text{dotace} \\ & + \text{čistý provozní přebytek} + \text{čistý smíšený důchod} \\ & + \text{spotřeba fixního kapitálu} \end{aligned} \quad (3)$$

2.1.4 Inflace

Podle Brčáka a kol. (2020, s. 150) je inflace projevem ekonomické nerovnováhy, která se projevuje zvýšením cenové hladiny zboží a služeb, jako jsou benzin, potraviny, bydlení. Inflace způsobuje znehodnocování peněz.

Deflace je opakem inflace. Jedná se o vzácný jev, který vede ke snížení cenové hladiny, ale v budoucnu má negativní výsledek a projevuje se zvýšením závazku.

Jak podotýká Lesik (2016, s. 2), k inflaci dochází, když počet bankovek v oběhu převyšuje celkovou cenu zboží a služeb v důsledku porušení zákona o peněžním oběhu, což vede ke znehodnocení peněz.

Podle Shurdak (2019, s. 176) se v oblasti ekonomiky inflace projevuje znehodnocováním peněz, vznikem nedostatku zboží a služeb, zvyšováním obecné úrovně cen zboží, výrobních prostředků a služeb, ale i znehodnocováním národní měny. Vysoká míra inflace může způsobit kolaps měnového systému, vysídlení národního kapitálu do zahraničí, oslabení národní měny, podporu její náhrady cizí měnou v domácím oběhu a podkopání možností financování státního rozpočtu.

Brčák a kol. (2020, s. 154) rozlišují tři typy inflace. Jsou jimi:

1. zjevná – ekonomická nerovnováha spojená s růstem cenové hladiny, také se nazývá otevřená inflace,
2. potlačená – dochází k ní, když vládní orgány uplatňují administrativní opatření ke zpomalení nebo zastavení růstu cen. To však neřeší příčiny inflace a může vést k negativním důsledkům, jako jsou větší spořivost a vznik nedostatku zboží. Potlačená inflace může často vést k rozvoji černého trhu. Řešením může být administrativní úprava cen pro obnovení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou. Tento způsob řešení problému může transformovat potlačenou inflaci do otevřené podoby,
3. skrytá – projevuje se změnou cen zboží, které se prodává na stínovém trhu a není zohledněno v oficiálních statistikách inflace.

Z kvantitativního hlediska podle Brčáka a kol. (2020, s. 154) lze inflaci považovat za mírovou, pádivou nebo hyperinflaci.

Brčák a kol. (2020, s. 160) uvádějí, že inflace ovlivňuje peněžní toky v ekonomice a narušuje jejich rovnováhu. To má tyto důsledky: přerozdělení bohatství od věřitelů ke dlužníkům, negativní dopad na ty, kdo mají fixní důchody, snížení reálné hodnoty mezd a bohatství, narušení rovnováhy ekonomiky, změny čistého exportu a směny sazby a vytváření nejistého ekonomického prostředí. Inflace snižuje roli peněz při uchovávání hodnoty přerozdělováním bohatství od věřitelů ke dlužníkům. Pokud je inflace vyšší než úrokové sazby, hodnota vkladů a úvěrů klesá, což je příznivá zpráva pro dlužníky a špatná

pro věřitele. Inflace vytváří nejistotu v ekonomice, která přináší hrozby pro firmy a podnikatele. Vysoká inflace děsí investory a činí budoucí vyhlídky nestabilními.

Přestože i nízká inflace je pro ekonomiku negativní tím, že vytváří nestabilitu, mírná a očekávaná inflace může ekonomický růst podpořit. Je však důležité, aby vláda přesně určovala tempo růstu produkce a udržovala inflaci na rozumné úrovni, aby nepřekročila tempo růstu výroby.

2.2 Nezaměstnanost

2.2.1 Význam a druhy nezaměstnanosti

Podle Buchtové a kol. (2002, s. 7) je rozvoj společenských systémů založených na tržní ekonomice doprovázen nežádoucím vedlejším efektem. Vysoká úroveň tohoto jevu negativně ovlivňuje celkovou sociální atmosféru, zhoršuje ekonomickou situaci země, snižuje spokojenost a podepisuje se na zdraví občanů. Ztráta zaměstnání má zejména tragický dopad na jednotlivce, který chce a může pracovat, narušuje jeho běžné psychologické blaho a poškozuje život jeho rodiny.

Jírová (1999, s. 17) tvrdí, že z ekonomického hlediska se období vysoké nezaměstnanosti vyznačují tím, že se v něm běžný hrubý domácí produkt (tj. hodnota všech finálních statků a služeb vyrobených občany dané země během určitého období vyjádřená v běžných tržních cenách) pohybuje pod úrovní potenciálního hrubého domácího produktu (tj. maximální úroveň HDP, které lze dosahovat při daném stavu technologií a počtu obyvatelstva, aniž dochází k urychlení inflace, neboli produkt vysoké zaměstnanosti). Vysoká úroveň nezaměstnanosti představuje plýtvání zdroji, protože v období hospodářské deprese, kdy je nezaměstnanost vysoká, ekonomika nedokáže produkovat tolik, kolik by mohla. Ztráty vznikající v období vysoké nezaměstnanosti jsou nejlépe zdokumentovanými ztrátami zdrojů v moderní ekonomice. Tyto ztráty v mnoha případech převyšují odhadovanou neefektivitu způsobenou monopolizací nebo plýtváním spojeným s cly a kvótami.

Podle Jírové (1999, s. 17) existují tři hlavní kategorie populace:

- zaměstnaní – ti, kteří pracují nebo mají práci, ale dočasně neppracují z důvodu nemoci, stávek nebo dovolené,
- nezaměstnaní – lidé, kteří buď hledají práci, nebo čekají na příležitost vrátit se do práce, nebo plánují nástup do práce v příštím měsíci, pokud člověk pracuje nebo hledá práci, je považován za ekonomicky aktivního,

- poslední kategorie není považována za ekonomicky aktivní, patří sem důchodci, ženy na mateřské dovolené, ženy v domácnosti, studenti, trvale invalidní a ti, kteří práci nehledají.

Pokud přejdeme k typům nezaměstnanosti, Popov (2006, s. 106) o tom uvažuje tak, že klasifikace má pro vědecký výzkum důležitý význam, neboť umožňuje rozmanitější a přesnější popis jevu a stanoví základní charakteristiky právních vztahů. Pokud jde o nezaměstnanost, existují různé přístupy k vymezení jejích typů. Například K. Marx rozlišoval tři formy relativního kapitalistického přelidnění: pohyblivé, skryté a stagnující. Současní výzkumníci rozlišují více typů, jako jsou frikční, strukturální, cyklické, sezonní, a také nezaměstnanost nedostatečné poptávky a očekávání.

Podle Jírové (1999, s. 19) existuje pět druhů nezaměstnanosti: frikční, strukturální, sezonní, preference volného času a cyklická nezaměstnanost. Také tyto druhy rozlišuje na přirozenou a nedobrovolnou nezaměstnanost. Přirozená míra nezaměstnanosti – to je stabilní úroveň, kde síly ovlivňující inflaci a mzdu jsou vyváženy, což zajišťuje stálou inflaci. V ekonomice odpovídá nejnižší udržitelné míře nezaměstnanosti, vyhýbající se vysoké inflaci. Také je to úroveň, kdy nezaměstnanost je dobrovolná, protože počet nezaměstnaných se rovná počtu volných pracovních míst, případně je nižší. Lidé neobsazují dostupná pracovní místa z různých důvodů a kvůli neshodám s jejich potřebami nebo kvalifikacemi. Přirozená míra nezaměstnanosti zahrnuje: frikční, strukturální, sezonní a preference volného času.

Jírová (1999, s. 20) uvádí, že k nedobrovolné nezaměstnanosti dochází, když dostupná pracovní síla převyšuje počet dostupných pracovních míst, což znamená, že celková poptávka po práci je menší než celková nabídka. V tomto případě míra nezaměstnanosti převyšuje přirozenou míru. Hlavní příčinou nedobrovolné nezaměstnanosti je mzdová regulace. Trhy práce se ne vždy rychle vyčistí a může docházet k přebytkům nebo nedostatkům. Postupem času se ale trhy práce přizpůsobí, zvýší se mzdy v profesích s vysokou poptávkou a sníží se nezaměstnanost. Z dlouhodobého hlediska se mzdy vyrovnávají s nabídkou a poptávkou a odstraňují se základní příčiny nezaměstnanosti. To však může vést k dlouhým obdobím nezaměstnanosti. K nedobrovolné nezaměstnanosti patří cyklická nezaměstnanost.

Dále bude pozornost podrobněji zaměřena na výše popsané typy nezaměstnanosti.

Popov (2006, s. 106) zmiňuje, že frikční nezaměstnanost je taková, kdy člověk opustil své bývalé místo a hledá jiné.

Jírová (1999, s. 19) tvrdí, že frikční druh nezaměstnanosti je zcela přirozený. Vzniká v průběhu různých stadií životního cyklu, je krátkodobá, poměrně stabilní a tvoří součást každého systému.

Podle Popova (2006, s. 107) je poptávka po práci odvozena od poptávky po zboží a službách, takto právě vzniká strukturální nezaměstnanost. K tomu lze přičíst strukturální ekonomické změny (například otevírání nových výroben v důsledku postupné stagnace starých), teritoriální nezaměstnanost (způsobená uzavíráním výroby v určité lokalitě a spojená se strukturálními změnami v ekonomice), technologické změny (zlepšování technické úrovně výroby a odvětví). Důsledkem technologických změn vždy bude stárnutí profesí.

Dle Jírové (1999, s. 20) strukturální nezaměstnanost vzniká, když se nesouladně mění poptávka a nabídka na trhu práce, což vede k nerovnováze mezi různými profesemi. To může být způsobeno technologickými změnami, konkurenceschopností sektorů a změnami v kvalifikacích. Strukturální nezaměstnanost je dlouhodobý jev, který může trvat několik let, a v poslední době je důraz v makroekonomické politice kladen na rekvalifikaci a řízení této situace.

Autorka Jírová (1999, s. 20) vysvětluje, že sezonní nezaměstnanost je důsledkem změn v poptávce po práci, ke kterým dochází periodicky (hlavně sezonně), a je běžným jevem v různých odvětvích, například v zemědělství, stavebnictví, cestovním ruchu a další.

Příčinou sezonní nezaměstnanosti jsou podle Popova (2006, s. 107) sezonní výkyvy v poptávce po práci. Vysvětluje také, že sezonní nezaměstnanost má podobný charakter jako cyklická nezaměstnanost, ale domnívá se, že by měla být rozlišována jako samostatný typ nezaměstnanosti, protože má sezonní, nikoli jiné příčiny kolísání poptávky po práci.

Jak Jírová (1999, s. 20) dále uvádí, preference volného času vzniká, když nezaměstnaní upřednostňují volný čas kvůli nízkým mzdám nebo nepříznivým pracovním podmínkám. V těchto situacích se tedy rozhodnou nepracovat a odmítají nabídky zaměstnání.

Popov (2006, s. 107) podotýká, že k cyklické nezaměstnanosti dochází, když stávající počet pracovních míst nestačí uspokojit všechny, kdo chtějí pracovat, z důvodu odstávky výroby, která je způsobena poklesem agregátní poptávky po zboží a službách.

Cyklická nezaměstnanost podle Jírové (1999, s. 20) vzniká, když celková poptávka po pracovní síle klesá kvůli ekonomické stagnaci nebo recesi a patří k nedobrovolné nezaměstnanosti. V těchto situacích se nezaměstnanost zvyšuje ve všech odvětvích ekonomiky a trvá několik měsíců, dokud národní výroba neobnoví svůj růst a poptávka po

pracovní síle se nezvýší. Tento cyklický typ nezaměstnanosti představuje vážný ekonomický, sociální a politický problém.

2.2.2 Měření nezaměstnanosti

Podle Jírové (1999, s. 18) se míra nezaměstnanosti měří pomocí ukazatele, který vyjadřuje poměr mezi počtem nezaměstnaných a celkovým počtem pracovních sil (ekonomicky aktivního obyvatelstva, včetně zaměstnaných a nezaměstnaných):

$$u = \frac{U}{L} \times 100 (\%) \quad (4)$$

kde

u – míra nezaměstnanosti,

U – počet nezaměstnaných,

L – celkový počet pracovních sil, kde

$$L = E + U \quad (5)$$

kde

E – zaměstnaní.

Jírová (1999, s. 18) ovšem upozorňuje, že tento způsob měření nezaměstnanosti má svá úskalí: nebere v úvahu například ty, kteří jsou nuceni pracovat „nedobrovolně“ se zkrácenou délkou pracovního týdne či měsíce. Problém představuje také prodlužování sezonní nezaměstnanosti. Osoby, které během vykazovaného období nenašly zaměstnání (např. čtyři týdny), se do pracovní síly nezapočítávají.

2.2.3 Nezaměstnanost a její vztah k inflaci

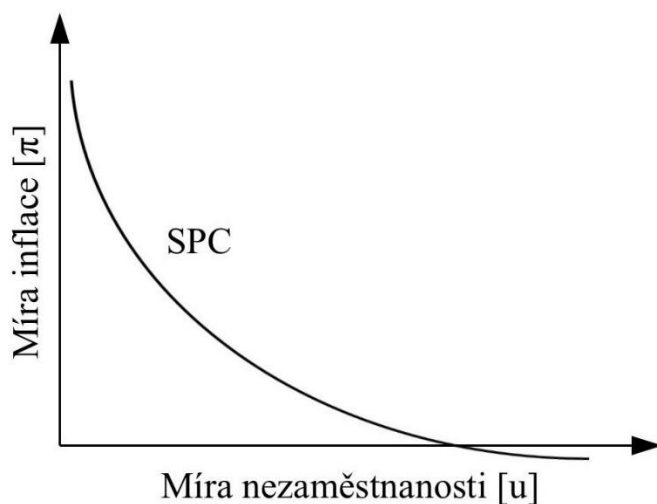
Jak podotýká Lesik (2016, s. 2), k inflaci dochází, když počet bankovek v oběhu převyšuje celkovou cenu zboží a služeb v důsledku porušení zákona o peněžním oběhu, což vede ke znehodnocení peněz.

Shurdak (2019, s. 176) uvádí, že v oblasti ekonomiky se inflace projevuje znehodnocováním peněz, vznikem nedostatku zboží a služeb, zvyšováním obecné úrovně cen zboží, výrobních prostředků a služeb, ale i znehodnocováním národní měny. Vysoká míra inflace může způsobit kolaps měnového systému, vysídlení národního kapitálu do zahraničí, oslabení národní měny, podporu její náhrady cizí měnou v domácím oběhu a podkopání možností financování státního rozpočtu.

Shurdak (2019, s. 176) zmiňuje, že souvislost mezi inflací a nezaměstnaností jako první zkoumal anglický ekonom Phillips. K tomu používal statistiky Anglie za téměř století. Ve svém výzkumu spojil nezaměstnanost s růstem nominálních mezd v důsledku růstu výrobních cen. Po něm se o model začali zajímat američtí ekonomové Samuelson a Solow, kteří na příkladu statistických dat z USA ověřili správnost tohoto modelu nahrazením nominálních mezd indikátory inflace. Tak byl model potvrzen a dostal název Phillipsova křivka.

Hoover (2008) uvádí, že Phillipsova křivka ukazuje inverzní vztah mezi mírou nezaměstnanosti a mírou inflace. V období hospodářského růstu a nezaměstnanosti inflace obvykle stoupá a naopak. Důvodem je, že dokud je nezaměstnanost nad přirozenou mírou, pracovníci nepožadují vyšší mzdy a podnikatelé s jejich zvyšováním nespěchají, protože kandidátů je na trhu práce dostatek. Během hospodářského růstu, kdy je dosaženo plné zaměstnanosti, však podnikatelům chybí pracovní síla a zvyšují mzdy, což vede k vyšším nákladům a vyšším cenám. Pokles nezaměstnanosti tak často vede ke zrychlení inflace a naopak.

Obrázek 3 Phillipsova křivka

Zdroj: vlastní zpracování, zdroj: Brčák a kol. (2020, s. 182)

[π] – míra inflace

[u] – míra nezaměstnanosti

SPC – Phillipsova křivka

2.2.4 Psychologie nezaměstnanosti

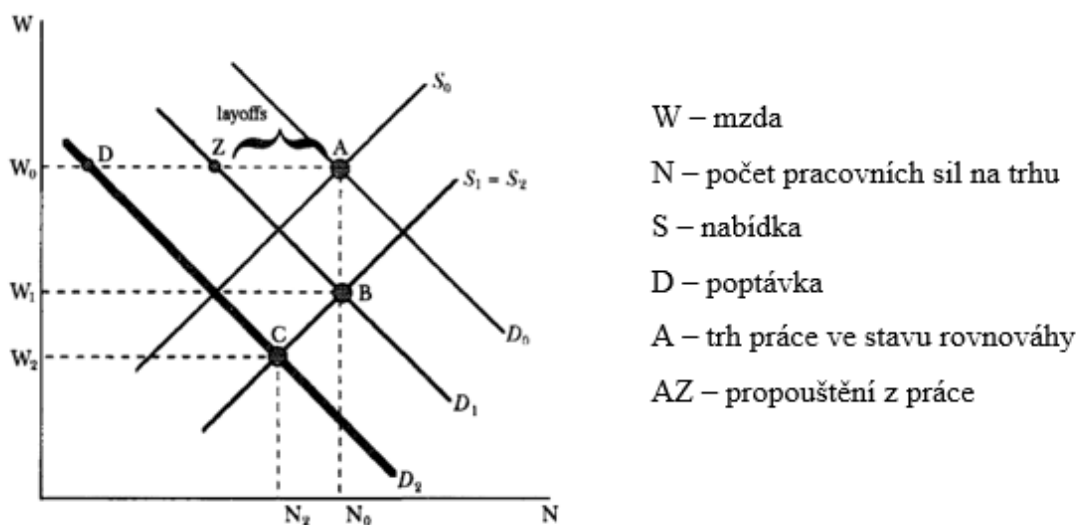
Darity a Goldsmith (1996, s. 121) poznamenává, že nezaměstnanost může negativně ovlivnit psychické blaho. Psychické blaho je multidimenzionální pojem a nezaměstnanost může vyvolat různé formy vlivu, jako jsou deprese, úzkost, nízké sebehodnocení a napjaté osobní vztahy. Mnoho významných psychologů vypracovalo teorie o spojení mezi zaměstnaností, nezaměstnaností a psychickým blahem. Sociální psychologové zdůrazňují, že nezaměstnanost může způsobit negativní emoční důsledky tím, že snižuje sebehodnocení, vyvolává pocit ztráty kontroly nad životem a vede ke ztrátě vedlejších produktů účasti v pracovním prostředí.

Autoři Makarenko a kol. (2007) uvádějí, že nezaměstnanost má negativní vliv na psychiku. Člověk ve stavu nezaměstnanosti prochází neustálým stresem, který následně způsobuje vnitřní prázdnotu a ztrátu smyslu života. Tento efekt může nastat i u těch, kteří nemají vážné finanční problémy. Tím, že člověk pracuje, uspokojuje fyziologické a sociální potřeby, dostává se mu uznání a získává respekt. V pracovním kolektivu jedinec uspokojuje i potřeby sounáležitosti a komunikace, a také odhaluje svůj potenciál.

Makarenko a kol. (2007) dále rozlišují tři fáze, ve kterých se člověk nachází po ztrátě zaměstnání: 1) první (jeden až tři měsíce) autor popisuje jako fázi šoku ze ztráty zaměstnání. Toto období je doprovázeno aktivním hledáním zaměstnání, člověk si zachovává optimismus a naději; 2) po neúspěšných pokusech najít práci přichází druhá fáze (tři až čtyři měsíce), v tomto období aktivita v hledání klesá, člověk zažívá pesimismus a pociťuje úzkost. Neschopnost realizovat svůj potenciál vede k agresivitě, nebo dokonce úplné apatii, což je nejkritičtější fáze. Mnoho lidí vnímá odmítnutí pracovat jako ránu svému egu; 3) třetí fáze (pět měsíců a déle) zahrnuje adaptaci na nezaměstnanost a snížení úrovně očekávání, které může ovlivnit předchozí životní pozice.

Wilson a Finch (2021) uvádí, že přechod z nezaměstnanosti do práce v průměru přispívá ke zlepšení duševního zdraví, což zdůrazňuje význam politik, které podporují vytváření nových pracovních míst a pomáhají najít práci. Neplatí to však pro všechny druhy práce. Přechod z nezaměstnanosti na práci s nízkou mzdou může poškodit duševní zdraví, stejně jako práce, která narušuje postavení nebo morální zásady člověka. Pouze zvyšování zaměstnanosti bez zohlednění těchto důležitých aspektů tedy nepřispívá k plné obnově duševního zdraví lidí.

Obrázek 4 Agregátní trh práce

Zdroj: Darity (1996, s. 131)

Darity (1996, s. 130) říká, že makroekonomové uznávají významný vliv psychologických faktorů na kolísání spotřeby, podnikatelských investic a akciových trhů. Tradiční makroekonomické modely obvykle tyto vlivy buď ignorují, nebo je považují za exogenní perturbace. Autor se domnívá, že psychologické blaho by mělo být zohledněno přímo v makroekonomickém modelování. Popisuje model agregátního trhu práce, ve kterém psychické zdraví ovlivňuje ekonomické podmínky, mění vnímání společnosti a má vliv na pracovní schopnost. Tento model přehodnocuje přístupy k fungování agregátního trhu práce, přidává psychologický prvek k poptávce a nabídce práce, na rozdíl od tradičního zaměření na mzdu.

Co se týká poptávky, Darity (1996, s. 130) tvrdí, že efektivita práce částečně závisí na sociálně-psychologickém stavu pracovní síly, který vychází z nedávné i vzdálenější pracovní aktivity domácností a pracovních preferencí. Zvýšení efektivita práce vede k posunu celkové poptávky po pracovní síle doprava, zatímco nižší efektivita práce, včetně situace, kdy nezaměstnanost ovlivňuje psychologický stav pracovní síly, vede ke zpětnému posunu celkové poptávky po pracovní síle. Pokud jde o nabídku, ekonomové s ochotou uznávají, že závisí na preferencích pracovní síly ohledně práce, odpočinku a spotřeby. Mnoho modelů však předpokládá, že tento faktor je exogenní a nevýznamný. Podle autora má psychologický blahobyt, který plyne z pracovních zkušeností, významný vliv na připravenost pracovní síly pracovat, a tedy i na nabídku pracovní síly.

Darity (1996, s. 131) podotýká, že stres spojený se ztrátou zaměstnání může vést k „efektu odmítnutí“, který způsobuje menší zájem o práci a vede k ustoupení křivky nabídky práce. Avšak alternativní přístup k podpoře psychické pohody, nazývaný „efekt útěku před traumatem“, předpokládá zvýšenou loajalitu k práci, přičemž nabízí určitý objem práce za nižší mzdu. Konkrétně bylo zjištěno, že nezaměstnaní lidé, kteří zažívali vysokou úroveň úzkosti a deprese, měli vyšší pravděpodobnost najít práci v příštím roce – což dokládá „efekt útěku před traumatem“. Takže pokud dostatečné množství nezaměstnaných přijme strategii snížení mezd, nabídka práce může vzrůst. Pro pochopení odlišností přístupu ve srovnání s tradičním modelem byl použit obrázek 4.

Dle Darity (1996, s. 131) začínající s trhem práce v rovnovážném stavu (bod A na obrázku 4), kde nominální mzda je na vertikální ose, zkoumáme vliv změn v politice, jako jsou omezení vládních výdajů, snížení peněžního oběhu nebo zvýšení daní. Tyto změny vedou ke snížení celkové poptávky a cen, což způsobuje pokles poptávky po pracovní síle (D1). V očekávání poklesu cen se nabídka pracovní síly posune (S1). Pokud nominální mzda zůstává krátkodobě stabilní na úrovni w_0 , pokles celkové poptávky zvýší nezaměstnanost (vzdálenost AZ na obrázku 4). Obvykle se předpokládá, že mzda se časem upravuje, možná s koncem smluv nebo přesvědčením zaměstnavatelů o trvalosti politických změn. V mezidobí se trh práce může zastavit v bodě B. Tradiční model obvykle předpokládá, že recese vede k návratu ekonomiky na původní úroveň, ale s deflací. Předložený přístup bere v úvahu, že nezaměstnanost může poškodit psychologický stav pracovníků, ovlivňující jejich produktivitu a připoutání k pracovnímu trhu.

Darity (1996, s. 132) již dříve popsal, že nezaměstnanost negativně ovlivňuje kvalitu pracovní historie, což vede k psychologickým problémům. To ovlivňuje sebehodnocení, naučenou bezmocnost a ztrátu získaných dovedností. Osobní produktivita jednotlivců pravděpodobně trpí i po návratu do práce kvůli pocitu bezbrannosti a možnému snížení platů. Toto snížení produktivity se projevuje v ústupu poptávky po pracovní síle z D1 na D2, což je způsobeno nikoliv ekonomickým poklesem, ale snížením účinnosti práce. To vede k dalšímu snížení mezd (w_2) a poklesu reálných mezd ($w_2/p_1 < w_1/p_1 = w_0/p_0$). To může snížit rovnovážný počet pracovní síly na trhu (N2), což může vést k dalšímu poklesu produktivity. Snížená účast pracovní síly, zaměstnanost a produktivita mohou vést k poklesu objemu výroby ekonomiky.

Jak Darity (1996, s. 133) dále uvádí, zhoršení psychického zdraví zaměstnanců může ovlivnit funkci nabídky pracovní síly. Pokud převažuje efekt „odrazování zaměstnance“,

nabídka práce klesá, což vede k pohybu rovnováhy směrem k bodu D. To má za následek další snížení zaměstnanosti a výroby. Naopak pokud převažuje efekt „úniku před traumatem“, psychický stres může zvýšit nabídku pracovní síly, což teoreticky může vést k rozšíření zaměstnanosti a výroby. Nicméně tato situace je v praxi nepravděpodobná. Rovnováha v bodě C ukazuje kompenzaci efektů „odrazování“ a „úniku před traumatem“. Rovnováha v tomto bodě bude stabilní, pokud se psychické blaho nevrátí k původní úrovni. Snížení poptávky může způsobit zvýšení nebo snížení reálné mzdy, v závislosti na velikosti poklesu poptávky a vlivu psychického blaha na příznivý vztah k práci. Reakce cen na pokles poptávky závisí i na změnách v nabídce produktu, které jsou důsledkem zhoršení psychického stavu zaměstnanců.

2.2.5 Politika nezaměstnanosti

Podle Jírové (1999, s. 21) vede vysoká míra nezaměstnanosti k ekonomickým i sociálním problémům, jako jsou chudoba a morální újma. Mohlo by to také negativně ovlivnit budoucí hospodářský růst a politickou stabilitu. Vláda aktivně pracuje na snižování nezaměstnanosti prostřednictvím politiky plné zaměstnanosti zaměřené na zajištění rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce.

Kovach (2020, s. 101) zmiňuje, že politika zaměstnanosti na úrovni státu je soubor metod a nástrojů směřujících k zajištění pracovní schopnosti obyvatelstva a rozvoji systému zaměstnanosti občanů. Státní regulace zaměstnanosti spočívá v cílevědomém působení státu na zaměstnanost obyvatelstva s cílem dosažení plné, produktivní a svobodně zvolené zaměstnanosti. Hlavní strategií je aktivní regulace směřující k vytvoření racionální struktury zaměstnanosti. I když pasivní regulace, jako je podpora v nezaměstnanosti, zůstává důležitá, měla by být postavena na pojištění v nezaměstnanosti.

Jírová (1999, s. 21) poznamenává, že veřejná politika zaměstnanosti zahrnuje veřejné výdaje, daňovou politiku, regulaci, legislativní opatření a sociální iniciativy. Je důležité pochopit, že může pouze podpořit rozvoj trhu práce, ne jej však zásadně změnit.

Dalším směrem podle Jírové (1999, s. 21) jsou snahy o snížení přirozené míry nezaměstnanosti zlepšováním informačních systémů, strukturální politiky a důchodových reforem. Mezi státní opatření patří také podpora exportu, regionální politika a další opatření ke zlepšení trhu práce.

Ekkehard Ernst a kol. (2022, s. 7) uvádějí, že vláda ovlivňuje trh práce různými způsoby: a) prostřednictvím regulace institucí trhu práce, jako jsou minimální mzdy a zákony na ochranu práce; b) formováním fiskální politiky, včetně změn ve vládních výdajích a daních; c) prostřednictvím provádění speciálních programů na trhu práce a sociální ochrany.

Státní výdaje na politiku zaměstnanosti podle Jírové (1999, s. 22) zahrnují různé aspekty:

- přímé státní zakázky – zahrnují nákupy zboží a služeb od soukromého sektoru, jako jsou administrativní služby a investiční státní zakázky,
- financování zbrojního průmyslu – výdaje na odvětví zbroje,
- zaměstnávání ve státní správě – například prostřednictvím úřadů zaměstnanosti,
- výdaje na politiku zaměstnanosti – pasivní a aktivní složka politiky zaměstnanosti.

Pasivní složka politiky zaměstnanosti podle Jírové (1999, s. 22) zahrnuje materiální podporu pro hledající zaměstnání a zajištění příjmů pro „sociálně slabé“. Může zahrnovat i stimulaci předčasného odchodu do důchodu a podporu nižší zaměstnanosti u žen. Náklady na tuto formu politiky jsou realizovány formou finančních transferů.

Aktivní složka politiky zaměstnanosti podle Jírové (1999, s. 22):

- řízení politiky zaměstnanosti a úřady zaměstnanosti,
- přeškolení odpovídající potřebám trhu práce,
- podpora zaměstnanosti v soukromém sektoru a malých podnicích (daňové úlevy, dotace, konzultace),
- vytváření příležitostí k zaměstnání prostřednictvím sociálně cílených pracovních míst a veřejných prací,
- podpora občanů se změněnou pracovní schopností,
- zkrácený pracovní den a dočasné obtíže se ziskem,
- rozvoj infrastruktury trhu práce a odstranění překážek vstupu na trh práce,
- vytváření podmínek pro teritoriální mobilitu pracovní síly, včetně informací o možnostech volného uplatnění, pomoc při stěhování a odpovídající bytová politika.

Daňová politika vlády podle Jírové (1999, s. 23):

Daňová politika vlády se týká výběru daní, které jsou příjmy státu a přicházejí do státního rozpočtu. Tato politika má přímý vliv na vytváření nových pracovních míst a stimuluje aktivitu k práci, například prostřednictvím daně z příjmů fyzických osob.

Normativně-právní opatření vlády podle Jírové (1999, s. 23):

1. Regulační opatření:

- dovozní kvóty a clo – státní opatření k ochraně domácího trhu a národních výrobců,
- regulace příjmů – zahrnuje kontrolu cen a mezd, například zavedení moratoria na zvýšení cen a mezd.

2. Pracovněprávní legislativa:

Pracovněprávní legislativa určuje práva a povinnosti občanů na trhu práce, jak pro ty, kteří pracují, tak i pro ty, kteří ještě nejsou zapojeni. Vytváří právní podmínky pro zajištění práva na práci, spravedlivé odměny, důstojné pracovní podmínky a ochranu před nezaměstnaností.

Vahnoudt (1997, s. 1) říká, že pasivní politika trhu práce zahrnuje kompenzační schémata, jako jsou vyplácení nezaměstnanosti a předčasný odchod do důchodu vlivem tržních faktorů. Tato opatření jsou zaměřena na dosažení distribučních nebo pojistných cílů, ale mohou zkreslit stimuly k práci.

3 Vlastní práce

Předcházející kapitola poskytla důležité teoretické poznatky, na jejichž základě se lze věnovat detailnější analýze nezaměstnanosti na Ukrajině a vyhodnotit, jaké makroekonomické indikátory měly na ni největší vliv. Zvažovány jsou především hrubý domácí produkt (HDP) a inflace. Taktéž jsou blíže rozebrány problémy ukrajinského trhu práce, na což následně navazují příslušná doporučení. Data pro analýzu pocházejí zejména ze Státní statistické služby Ukrajiny (SSSU, 2023a).

3.1 Charakteristika Ukrajiny

Podle údajů ze zdroje BusinessInfo.cz (2023) se Ukrajina nachází v regionu východní Evropy. Jde o zemi bývalého Sovětského svazu až do roku 1991, kdy získala nezávislost. Z hlediska politického uspořádání představuje unitární poloprezidentskou republiku mající jednokomorový parlament, kterým je Nejvyšší rada Ukrajiny. Prezidentem je Volodymyr Zelenskyj. Od roku 2017 má uzavřenu Asociační dohodu s Evropskou unií, kdy je postupně propojován ukrajinský trh s vnitřním trhem EU. Proto se také Evropská unie považuje za nejvýznamnějšího partnera Ukrajiny. Z jednotlivých hospodářství roste především význam zemědělství, IT, energetiky, zdravotnictví a dopravního průmyslu. V souvislosti s válečným konfliktem na Ukrajině od roku 2022 klesla výkonnost její ekonomiky téměř o 36 %. To mělo za následek její nejhlubší ekonomickou recesi od roku 1991. Zasaženy byly veškeré hospodářské sektory. Za největší problém je považována vysoká inflace a dynamicky rostoucí výše státního zadlužování. Veškeré tyto souvislosti se také odrážejí na problémech, kterým musí čelit trh práce, což vede také k tomu, že ztrácí velké množství pracovních sil z důvodu imigrace. Proto se země v posledních letech potýká s výrazným nárůstem nezaměstnanosti.

Podle webového portálu CIA (2024a) činí rozloha Ukrajiny 603 550 km². Je druhou největší zemí Evropy po Ruské federaci. Sousedí s Moldavskem, Rumunskem, Maďarskem, Slovenskem, Polskem, Běloruskem a Ruskem. Má přístup k Černému a Azovskému moři. Celková délka ukrajinských hranic činí 5 581 km, nejdelší hranici sdílí Ukrajina s Ruskem (1 944 km), nejkratší se Slovenskem (97 km). Jižní hranice je tvořena Černým a Azovským mořem, přičemž mezi těmito dvěma moři se nachází poloostrov Krym. Hlavní město Kyjev leží na Dněpru, největší ukrajinské řece. Státním jazykem je ukrajinština. Ukrajina je také zakládajícím členem Společenství nezávislých států. Ukrajina se administrativně člení na

24 oblastí, dvě města se zvláštním statutem (Kyjev a Sevastopol) a Krymskou autonomní republiku. Poloostrov Krym, včetně města Sevastopol, byl v březnu 2014 anektován Ruskou federací.

Obrázek 5 Mapa Ukrajiny mezi ostatními zeměmi Evropy

Zdroj: CIA (2024b)

Ve vztahu k informacím uvedeným ve zdrojích CIA (2024a) a BusinessInfo (2023) lze konstatovat, že Ukrajina disponuje reálnými předpoklady prosadit se jako regionální politický lídr. Za tímto účelem, berou-li se v úvahu legitimní ambice a národní zájmy, potřebuje postupně zvyšovat svůj konstruktivní vliv na celkovou situaci v regionu, do kterého patří. Důležitou roli zde může sehrát aktivní spolupráce a lídr Ukrajiny v Baltsko-černomořském partnerství, neboť Ukrajina je vzhledem ke své geopolitické poloze zprostředkovatelem mezi regiony Baltského a Černého moře. Tato spolupráce pomůže posílit bezpečnost v Evropě mezi Baltským a Černým mořem, což je pro Ukrajinu mimořádně důležité z politického i hospodářského hlediska. Z hlediska zvyšování mezinárodní role Ukrajiny je velmi důležité zintenzivnit její účast na práci Organizace pro spolupráci v Černém moři. Aktivní politická pozice Ukrajiny v BSEC umožní Ukrajině realizovat své zájmy, zajistit růst její autority v regionu i ve světě, učinit z ní důležitého regionálního hráče v nových geopolitických podmínkách, které se dnes objevují.

Zdroj CIA (2024) prezentuje zjištění, že vlivem invaze na Ukrajině byla vyvolána největší uprchlická krize, kterou Evropa zažila od počátku druhé světové války. Celosvětově je zaregistrováno 6,4 mil. uprchlíků, přičemž vnitřně bylo vysídleno 3,7 mil. Ukrajinců. I to je třeba brát v úvahu při řešení problémů ukrajinského trhu práce. Podle výše uvedeného zdroje (CIA, 2024) žije na Ukrajině dle odhadů v roce 2023 celkem 43,3 mil. obyvatel. Nadpoloviční část občanů tvoří Ukrajinci (78 %). Zemi však také obývá významná ruská menšina (17 %). Úředním jazykem je ukrajinština, nicméně v některých oblastech, zejména na východě země, početné obyvatelstvo hovoří také rusky.

Mezi jednotlivými regiony země lze zaznamenat výrazné ekonomické rozdíly, což se odráží i na míře nezaměstnanosti. Podle BusinessInfo.cz (2023) lze za ekonomicky nerozvinutější považovat zejména oblast hlavního města Kyjeva a celou Kyjevskou oblast, kam také v minulosti směřoval největší objem zahraničních investic. Dalším takovým typem regionu je také Dněpropetrovská, Charkovská, Oděská a Lvovská oblast, která je od března roku 2022 nově významně podporována investicemi ze zahraničí.

Zdroj CIA (2024a) uvádí, že ukrajinská ekonomika byla druhá největší v rámci Sovětského svazu. Po jeho rozpadu nastal přechod k tržnímu hospodářství, jehož nástup v podobě „šokové terapie“ byl pro Ukrajinu velmi bolestný. Zemi postihla hyperinflace, mnoho podniků ukončilo výrobu, privatizace probíhaly nepřehledným způsobem. Situace se částečně stabilizovala po roce 1996 po zavedení nové měny, ukrajinské hřivny (UAH). Lze se oprávněně domnívat, že Ukrajina disponuje velkým ekonomickým potenciálem, avšak nedostatečně využitým. V první řadě lze hovořit o velmi příznivé geoekonomické poloze a dostupnosti zásob různých přírodních zdrojů. Potenciál přírodních zdrojů Ukrajiny představuje půdní fond s rozlohou 60,3 milionu hektarů, včetně 41,8 milionu hektarů zemědělské půdy, více než 60 000 řek, 8 000 jezer, 10,8 milionu hektarů lesů, 97 druhů nerostných surovin průmyslového významu. Taktéž jde o četné pracovní zdroje s vysokou úrovní vzdělání a dostatečnou odbornou přípravou. Rozvinutá síť akademických a výzkumných institucí umožňuje národním podnikům rozšířit jejich účast na formování a rozvoji high-tech odvětví. Mezi nejvíce konkurenceschopné ekonomické aktivity se řadí výroba železných kovů a jejich výrobků, chemický a petrochemický průmysl a dopravní služby.

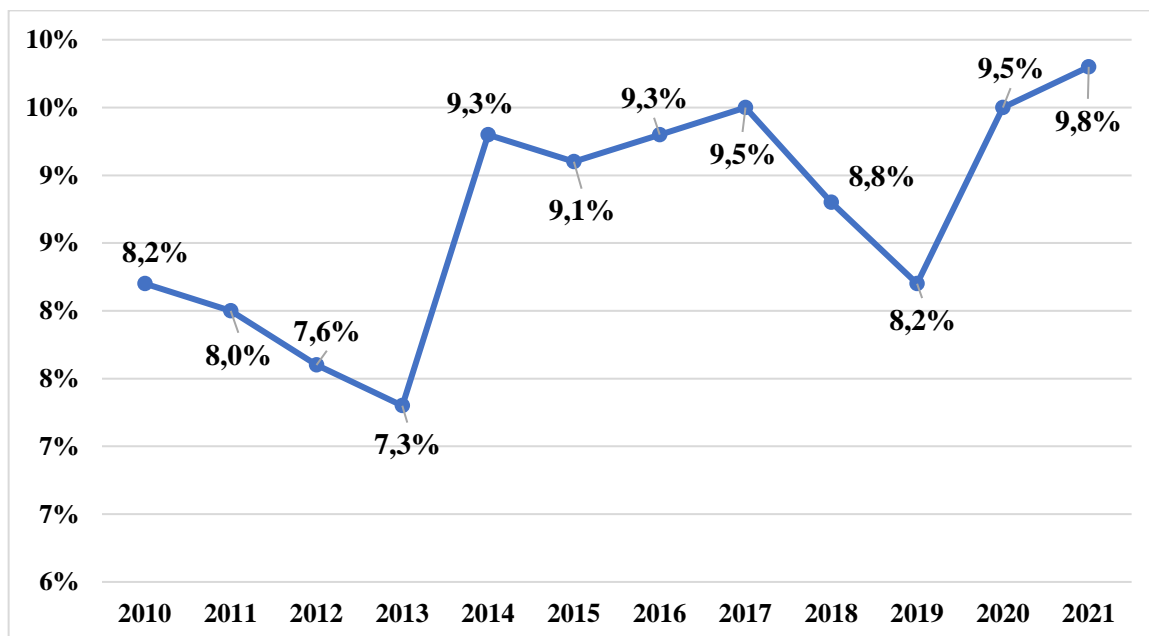
3.1.1 Analýza vývoje nezaměstnanosti Ukrajiny

Tato a následující podkapitola se již věnují praktickým souvislostem a analýze vývoje nezaměstnanosti na území Ukrajiny. Využito bylo delší období 12 časových ročních úseků (let 2010–2021), na jejichž základě lze podrobněji a detailněji stanovit, jak se míra nezaměstnanosti v zemi měnila, jaké faktory ji mohly ovlivnit, a také, jak se odlišuje od některých členských zemí Evropské unie. Tato podkapitola se blíže zaměřuje na vlastní analýzu vývoje nezaměstnanosti na Ukrajině z hlediska jejího celkového vývoje, z hlediska pohlaví, věku, typů regionů, důvodů nezaměstnanosti a její délky. Z toho následně vyplynou důležité souvislosti pro celou práci s ohledem na její stanovené cíle. Veškerá zjištěná data ze Státní statistické služby Ukrajiny budou prezentována v přehledných tabulkách a grafech.

3.1.2 Míra celkové nezaměstnanosti

Na podkladě grafu 1 níže je znázorněno, jak se vyvíjela celková nezaměstnanost bez rozlišení věku, pohlaví či jiných proměnných na Ukrajině ve sledovaném období let 2010 až 2021. Z tohoto grafu je zřejmé, že vývoj nezaměstnanosti v této zemi je značně nerovnoměrný a kolísavý. Je vždy proto nutné vzít v úvahu i politické a ekonomické změny, které na Ukrajině v té době probíhaly.

Graf 1 Vývoj celkové nezaměstnanosti na Ukrajině v letech 2010–2021 v %

Zdroj: vlastní zpracování podle SSSU (2023a)

Z pohledu celého uvažovaného období let 2010–2021 došlo ke zvýšení celkové míry nezaměstnanosti o 1,6 procentního bodu z 8,2 % v roce 2010 na 9,8 % v roce 2021. Nejnižší byla míra nezaměstnanosti v tomto období registrována v roce 2013, a to na úrovni 7,3 %, což znamená o 2,5 procentního bodu méně než v současnosti. Naopak nejvyšší míra nezaměstnanosti v zemi byla stanovena právě v roce 2021. Z hlediska pozorovaných trendů je zřejmé následující. Od roku 2010 se na Ukrajině vlivem řady ekonomických reforem a zvyšujícího se ekonomického růstu a stability dařilo taktéž snižovat míru nezaměstnanosti až na 7,3 %, což znamenalo snížení o 0,9 procentního bodu v letech 2010–2013. Tento pozitivní pokles nezaměstnanosti byl však narušen politickými událostmi, které na Ukrajině nastaly v roce 2014. V této době došlo také k anexi Krymské oblasti Ruskou federací, byly pořádány četné demonstrace, ekonomika země se výrazně propadla. Tyto skutečnosti se promítly na poměrně velkém zvýšení míry nezaměstnanosti v zemi, kdy meziročně vzrostla nezaměstnanost o dva procentní body. S ohledem na politickou situaci v zemi a napjaté vztahy mezi Ukrajinou a Ruskou federací se v zemi nedařilo snížit nezaměstnanost pod 9 %. Pozitivnější vývoj bylo možné zaznamenat až po roce 2017, kdy se postupně začala opětovně míra nezaměstnanosti snižovat až na 8,2 % v roce 2019. Tento pozitivní vývoj byl však, obdobně jako v jiných zemích na celém světě, utlumen krizí vyvolanou pandemií covidu-19. Tato skutečnost měla také vliv na to, že se nezaměstnanost na Ukrajině zvýšila až téměř na 10 %. Pandemie covidu-19 se proto dle těchto dat považuje za výrazně determinující faktor nezaměstnanosti v zemi vedle politické situace.

3.1.3 Míra nezaměstnanosti podle pohlaví a věku

Z předchozí podkapitoly vyplynulo, že míra nezaměstnanosti je na Ukrajině vyšší, než je tomu v jiných členských státech Evropské unie, resp. v Evropské unii obecně. Jak prezentují data Eurostatu (2023), průměr míry nezaměstnanosti v Evropské unii (EU-27) se v letech 2011–2021 pohyboval mezi 6–10 %, přičemž v poslední době je v EU-27 registrována výrazně nižší míra nezaměstnanosti (kolem 6–7 %). Na základě vzájemného porovnání uvedených hodnot se lze proto domnívat, že Ukrajina vykazuje vyšší míru nezaměstnanosti než Evropská unie, což souvisí s řadou problémů, jež jsou spojeny s ukrajinským trhem práce.

Je proto důležité se v této i dalších částech bakalářské práce důkladněji věnovat faktorům, které mohou míru nezaměstnanosti na Ukrajině ovlivňovat. Prvním z nich je pohlaví. Proto je také v tabulce 1 prezentováno, jak se na Ukrajině odlišuje vývoj

nezaměstnanosti u mužů a žen. Je určitě zajímavé, že zatímco na počátku sledovaného období dosahovala nezaměstnanost žen nižší úroveň, než tomu bylo u mužů, v roce 2021 byl zaznamenán opačný trend.

Tabulka 1 Vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině podle pohlaví v letech 2010–2021 v %

Rok	Míra nezaměstnanosti žen	Míra nezaměstnanosti mužů
2010	6,8	9,3
2011	6,8	8,8
2012	6,4	8,5
2013	6,2	8,0
2014	7,5	10,8
2015	8,1	10,1
2016	7,7	10,8
2017	7,1	11,1
2018	7,4	10,0
2019	7,9	8,5
2020	9,1	9,8
2021	10,1	9,5

Zdroj: vlastní zpracování podle SSSU (2023a)

Zjištěná data uváděná v tabulce 1 lze interpretovat následovně. V období let 2010 až 2021 se zvýšila míra nezaměstnanosti žen o 3,3 procentního bodu z původní hodnoty 6,8 % v roce 2010 na 10,1 % v roce 2021. U mužů byl naproti tomu zaznamenán odlišný trend. V roce 2010 dosahovala míra nezaměstnanosti mužů výrazně vyšší hodnoty než u žen, a to 9,3 %, přičemž postupně docházelo ke kolísavému vývoji, kdy se průběžně míra nezaměstnanosti u mužů snižovala a zvyšovala, přičemž v roce 2021 dosáhla úrovně 9,5 %. Tato hodnota se příliš neodlišuje od počáteční sledované úrovně (9,3 %). Zajímavější je oproti tomu zjištění, že míra nezaměstnanosti žen se v posledních dvou letech výrazněji zvýšila, zatímco u mužů takový vývoj nenastal, a proto muži vykázali v roce 2021 nižší míru nezaměstnanosti, než tomu bylo u žen. V roce 2010 se míra nezaměstnanosti mezi oběma pohlavími lišila o 2,5 procentního bodu ve prospěch žen, naproti tomu na konci sledovaného období roku 2021 se míry nezaměstnanosti obou pohlaví k sobě více přiblížily, lišily se již jen o 0,6 procentního bodu, avšak ve prospěch mužů. Je tedy zřejmé, že jedním z problémů současného ukrajinského trhu práce je nižší míra zapojení žen do pracovního procesu, než tomu bylo v minulosti.

O tom pojednávají ve svém článku také Giacomo A. et al. (2023), podle nichž je zapotřebí trh práce v zemi restrukturalizovat implementací několika opatření, přičemž jedním z nich je zvýšit účast žen na trhu práce.

Dále je v této části práce analyzováno, jak se na míře nezaměstnanosti na Ukrajině podílel věk pracovních sil. Důležitá data jsou v této souvislosti prezentována v tabulce 2, kde je odlišena míra nezaměstnanosti podle jednotlivých věkových skupin. Z těchto dat vyplývají určité důležité skutečnosti charakteristické pro celý ukrajinský trh práce. Ukazuje se, že nejvyšší míru nezaměstnanosti vykazují mladí lidé mezi 15–24 lety. U této skupiny jedinců dosahuje míra nezaměstnanosti v průběhu celého sledovaného období úrovně až nad 20 %. Také zde je zřejmý určitý trend, kdy od roku 2014 došlo k výraznému nárůstu nezaměstnanosti u mladých lidí, a to až na úroveň 23 %. Oproti další skupině mladých dospělých v rozmezí 25–29 let jde o dvojnásobnou hodnotu míry nezaměstnanosti. Přestože se dařilo postupně snižovat míru nezaměstnanosti mladých lidí a jejich vyšší zapojování do trhu práce, tento trend byl ukončen rokem 2020, tj. krizí vyvolanou pandemií covidu-19. Poměrně vysoká míra nezaměstnanosti je však registrována i u jedinců ve věkové kategorii 25–29 let, nicméně u nich dochází v posledních letech k výraznějšímu snižování nezaměstnanosti.

Tabulka 2 Vývoj nezaměstnanosti podle věku na Ukrajině v letech 2010–2021 v %

Rok	Míra nezaměstnanosti jednotlivých věkových skupin						
	15–24 let	25–29 let	30–34 let	35–39 let	40–49 let	50–59 let	60–70 let
2010	17,4	9,9	7,8 (30–39 let)		6,8	5,3	0,0
2011	18,6	9,2	7,3 (30–39 let)		6,4	5,1	0,1
2012	17,3	9,5	6,7 (30–39 let)		6,2	5,3	0,1
2013	17,4	8,7	6,4 (30–39 let)		6,2	5,1	X
2014	23,1	11,1	9,3	8,1	7,3	6,0	0,1
2015	22,4	11,2	9,7	7,2	7,6	6,3	0,1
2016	23,0	11,7	8,9	8,0	7,7	7,3	0,1
2017	18,9	11,3	9,8	8,4	8,7	8,1	0,1
2018	17,9	9,8	8,9	9,5	7,7	7,4	0,2
2019	15,4	8,4	7,3	7,5	8,4	8,0	0,1
2020	19,3	8,7	8,2	10,3	9,5	9,0	0,1
2021	19,1	9,4	8,4	10,7	9,8	9,5	0,3

Zdroj: vlastní zpracování podle SSSU (2023a)

Dále bylo podle výsledků uvedených v tabulce 2 zjištěno, že nejnižší míra nezaměstnanosti je registrována u osob ve věku 30–34 let a následně u osob nad 40 let. Ačkoliv jde o vyšší míru nezaměstnanosti, než je obvyklé např. v České republice, v případě Ukrajiny ve srovnání s jinými věkovými skupinami jde o míru nezaměstnanosti kopírující celonárodní hodnoty. Nicméně je důležité si u starších jedinců všimnout odlišné věci. Zatímco u mladších osob došlo v hodnoceném období let 2010–2021 pouze k mírnému zvýšení míry nezaměstnanosti (např. u lidí ve věku 15–24 let o 1,7 procentního bodu, ve věku 25–29 let šlo dokonce o pokles o 0,5 procentního bodu). Jiná situace je charakteristická již pro osoby nad 30 let, přičemž patrnější je u lidí nad 40 let. Starší jedinci mají proto podle těchto zjištění horší výchozí situaci a příležitosti uplatnit se na trhu práce. Zatímco u osob nad 50 let dosahovala míra nezaměstnanosti na počátku sledovaného období 5,3 %, do konce roku 2021 došlo k jejímu zvýšení o 4,5 procentního bodu, u osob ve věku 40–49 let o tři procentní body. To podle názoru autorky této bakalářské práce souvisí i s tím, že se na trhu práce na Ukrajině snižuje počet pracovních míst a častěji jsou zaměstnáváni mladší lidé právě na úkor starších. Je však také zřejmé, že největším problémem ukrajinského trhu práce je výrazně vysoká míra nezaměstnanosti mladých lidí. Proto je nutné, aby byl ukrajinský trh práce reformován a byly nabízeny speciální pracovní příležitosti mladým lidem a absolventům.

3.1.4 Míra nezaměstnanosti v městských a ve venkovských oblastech

SSSU neuvádí míru nezaměstnanosti v jednotlivých regionech, nicméně je možné zjistit, jak se odlišuje míra nezaměstnanosti ve městech a na vesnici. Tato zjištění jsou součástí tabulky 3, z níž vyplývá, že v současnosti jsou vesnice charakteristické vyšší mírou nezaměstnanosti, ačkoliv tomu bylo na počátku sledovaného období naopak.

Tabulka 3 Vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině podle oblasti v letech 2010–2021 v %

Rok	Míra nezaměstnanosti v městských oblastech	Míra nezaměstnanosti ve venkovských oblastech
2010	8,6	7,1
2011	8,0	7,5
2012	7,6	7,4
2013	7,1	7,3
2014	9,2	9,5
2015	9,0	9,4
2016	9,2	9,7
2017	9,3	9,9
2018	8,6	9,2
2019	8,0	8,6
2020	9,1	10,3
2021	9,5	10,6

Zdroj: vlastní zpracování podle SSSU (2023a)

V roce 2010 byla ve městech registrována nezaměstnanost na úrovni 8,6 %, což bylo o 1,5 procentního bodu více než na vesnicích (7,1 %). Změny nastaly až po roce 2014, kdy se nezaměstnanost snížila v obou typech oblastí, avšak na vesnicích stoupala rychleji než ve městech. Z vývoje nezaměstnanosti je zcela zřejmé, že zatímco po roce 2018 se nezaměstnanost ve městech začala snižovat až do doby před pandemií covidu-19 na 8 %, pokles nezaměstnanosti byl na vesnicích pomalejší. Pandemie covidu-19 však měla na vesnické oblasti destruktivnější vliv z hlediska míry nezaměstnanosti, neboť mezi lety 2019 a 2021 se ve městech nezaměstnanost zvýšila o 1,5 procentního bodu, v případě vesnic se jednalo o nárůst o dva procentní body. To mělo za následek, že se vesnice odlišují od měst vyšší mírou nezaměstnanosti v průměru o 1,1 procentního bodu. To může být dáno i tím, že více zahraničních investic – a tudíž i pracovních příležitostí – se nachází ve městech. Navíc vlivem pandemie covidu-19 došlo k uzavření řady provozů a podniků právě na vesnicích, zatímco ve městech byly tyto provozování schopny efektivněji na danou skutečnost reagovat.

3.1.5 Míra nezaměstnanosti podle převažujícího důvodu

V této části byla pozornost autorky bakalářské práce zaměřena na vývoj nezaměstnanosti z hlediska jednotlivých důvodů, které k nezaměstnanosti vedly. Důležitá zjištění jsou prezentována v tabulce 4, z níž vyplývá, že nejčastěji dochází k nezaměstnanosti na Ukrajině vlivem propuštění z ekonomických důvodů zaměstnavatele či na vlastní žádost zaměstnavatele.

Tabulka 4 Vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině podle důvodu v letech 2010–2021 v %

Rok	Míra nezaměstnanosti podle převažujícího důvodu nezaměstnanosti								
	Propušt. z ekonom. důvodů	Vlastní odchod	Neprodl. prac. smlouvy	Absolvent	Sezonní práce	Péče o rodinu	Nepříznivý zdravotní stav	Demobilizace	Jiné důvody
2010	33,0	27,2	10,0	15,5	6,3	2,4	0,9	1,3	3,4
2011	27,7	30,1	9,2	18,1	6,9	2,5	0,9	1,2	3,4
2012	23,5	34,0	8,4	16,9	8,8	2,5	1,5	1,4	3,0
2013	21,9	34,6	8,1	16,8	8,4	3,8	1,2	1,0	4,2
2014	22,3	31,8	7,8	16,7	9,3	4,6	1,4	0,3	5,8
2015	27,8	28,9	7,5	16,4	9,9	3,7	0,9	0,3	4,6
2016	22,4	33,0	9,4	15,6	9,7	3,2	1,8	0,7	4,2
2017	23,2	34,5	8,2	12,2	10,1	4,9	2,0	0,7	4,2
2018	20,7	38,0	9,5	9,8	9,4	4,7	1,1	0,9	5,9
2019	21,5	39,6	8,9	9,4	9,6	3,3	3,4	0,8	3,5
2020	22,9	34,1	9,7	9,3	10,2	2,9	3,0	0,5	7,4
2021	27,1	32,4	9,6	10,2	9,4	4,1	2,4	0,6	4,2

Zdroj: vlastní zpracování podle SSSU (2023a)

Z uvedených dat prezentovaných v tabulce 4 výše jednoznačně vyplývá, že na počátku sledovaného období roku 2010 dosahovala míra nezaměstnanosti z hlediska propuštění zaměstnance z ekonomických důvodů úrovně 33 %, následovala míra nezaměstnanosti způsobená vlastním odchodem zaměstnance (27 %). Tento důvod se však v současnosti považuje za primární determinující nejvyšší míru nezaměstnanosti u propuštěných (32 %). Ukazuje se rovněž, že nezaměstnanost na Ukrajině stále častěji pramení také z nepříznivého zdravotního stavu nezaměstnaných, častěji se též na vyšší míře nezaměstnanosti projevuje péče o rodinu. Pozitivní zjištění však je, že důvod absolvování školy je méně častý, než tomu bylo v minulosti.

U tohoto důvodu došlo ke snížení podílu na celkové nezaměstnanosti z 15,5 % na 10,2 %, tzn. o 5,3 procentního bodu. To může být způsobeno i tím, že aktivní politika zaměstnanosti Ukrajiny se zaměřuje právě na mladé a na absolventy, jejichž míra nezaměstnanosti v poslední době představuje velký problém ukrajinského trhu práce.

3.1.6 Míra nezaměstnanosti podle její délky

V odborné literatuře bývá často pojednáváno o tom, že vyšší míru nezaměstnanosti vykazují dlouhodobě nezaměstnaní nad 12 měsíců, přičemž krátkodobá nezaměstnanost nepředstavuje pro ekonomiku nikterak závažný problém. Naopak ten je vnímán v případě, že nezaměstnaní nemohou dlouhodobě najít pracovní uplatnění, neboť kvůli tomu ztrácejí postupně motivaci k nalezení práce, dosavadní pracovní návyky a hůře se poté zpět na trh práce vrací. Z dat uvedených v tabulce 5 je zřejmé, že v současnosti vykazují na Ukrajině nejvyšší míru nezaměstnanosti jak dlouhodobě nezaměstnaní, tj. ti, kteří jsou nezaměstnaní nejméně 12 měsíců, tak také ti, kteří jsou nezaměstnaní po dobu tří až šesti měsíců. Průměrná délka nezaměstnanosti činí podle dostupných statistických dat sedm měsíců, přičemž v období let 2010–2021 nedošlo u tohoto ukazatele k žádné relevantní změně.

Tabulka 5 Vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině podle délky trvání nezaměstnanosti v letech 2010–2021 v %

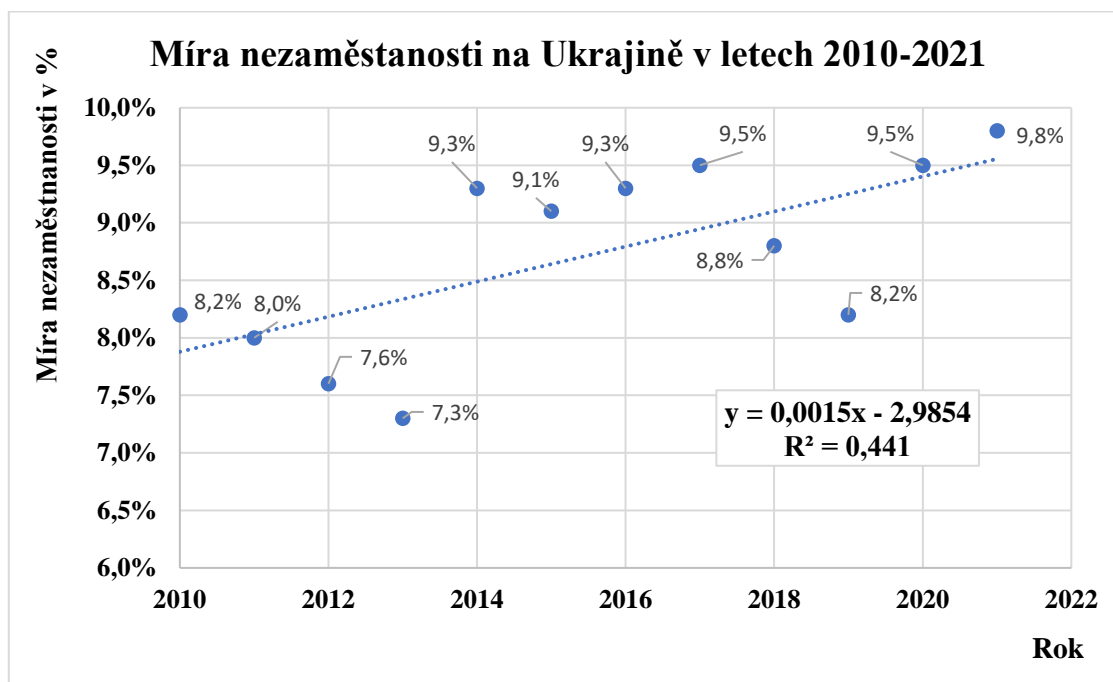
Rok	Míra nezaměstnanosti podle délky trvání nezaměstnanosti						Průměrná délka nezaměst. v měsících
	Do 1 měs.	1–3 měs.	3–6 měs.	6–9 měs.	9–12 měs.	12 měs. a déle	
2010	9,8	24,1	21,6	11,0	9,4	24,1	7
2011	11,8	27,7	23,2	10,4	6,6	20,3	6
2012	11,9	25,9	22,4	10,6	7,1	22,1	6
2013	11,0	26,9	23,8	10,4	6,4	21,5	6
2014	13,4	31,7	25,1	10,2	6,8	12,8	5
2015	10,5	23,3	23,9	11,0	7,3	24,0	7
2016	10,5	26,2	21,6	10,0	6,4	25,3	7
2017	12,0	26,1	19,3	9,5	6,4	26,7	7
2018	11,7	28,8	22,8	9,0	6,1	21,6	6
2019	17,4	22,2	28,9	11,2	7,2	13,1	5
2020	12,6	22,0	27,3	10,6	6,3	21,2	6
2021	12,7	20,0	24,6	10,1	7,5	25,1	7

Zdroj: vlastní zpracování podle SSSU (2023a)

3.1.7 Regresivní analýza vývoje nezaměstnanosti

S využitím statistického testu regresní analýzy je možné vyhodnotit jednostrannou závislost, kdy v tomto případě se na základě grafu 2 ukazuje určitá závislost nezaměstnanosti v čase, tj. jak se míra závislosti měnila podle jednotlivých sledovaných roků. K regresní analýze byla využita metoda lineární regrese. Dle uvedených skutečností z grafu 2 vyplývá, že v průměru se míra nezaměstnanosti na Ukrajině zvyšovala o 0,15 % ročně.

Graf 2 Regresní analýza vývoje celkové nezaměstnanosti na Ukrajině v letech 2010 až 2021

Zdroj: vlastní zpracování podle SSSU (2023a)

Na základě analýzy údajů o míře nezaměstnanosti na Ukrajině v období 2010 až 2021 bylo identifikováno několik klíčových bodů. Na začátku dekády, v letech 2010 až 2013, míra nezaměstnanosti v zemi neustále klesala a nejnižší úroveň dosáhla v roce 2013, kdy činila 7,3 %. V období 2014 až 2015 byl pozorován výrazný nárůst míry nezaměstnanosti. Klesla z 9,3 % v roce 2014 na 9,1 % v roce 2015. Po roce 2015 zůstala míra nezaměstnanosti vysoká a stabilní, v následujících letech se pohybovala mezi 9,3 % a 9,8 %. To může naznačovat určité systémové problémy na trhu práce a neschopnost situaci výrazně zlepšit.

Obecně platí, že analýza ukazatelů nezaměstnanosti na Ukrajině ukazuje na složitý charakter ekonomického vývoje, kde existují období poklesu a stability, stejně jako vysoká míra nezaměstnanosti, zejména v těžkých obdobích, jako jsou roky 2014-2015.

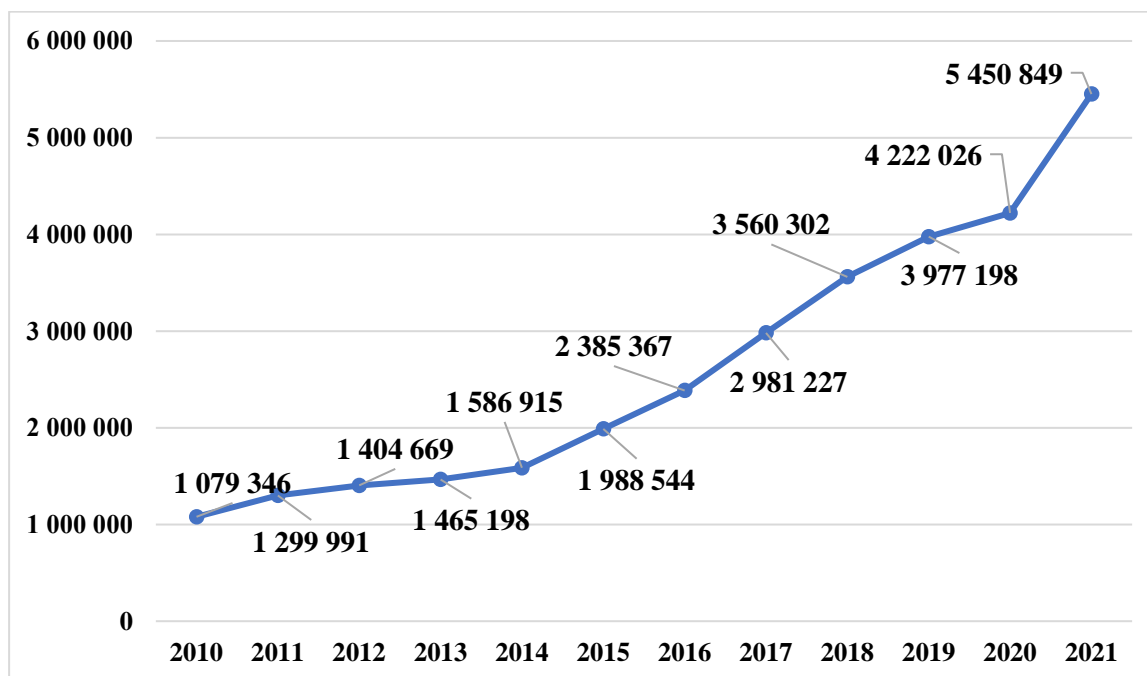
3.2 Vývoj HDP Ukrajiny

Další důležitou částí bakalářské práce je prozkoumat vývoj HDP Ukrajiny a vyhodnotit, do jaké míry zde existuje závislost mezi HDP a nezaměstnaností v dané zemi. Proto je nejdříve analyzováno HDP v absolutní hodnotě, je také zjištěno, jak HDP rostlo v čase, a na základě toho vyhodnoceny i ekonomická stabilita a růst na Ukrajině.

3.2.1 HDP v absolutní hodnotě

Prostřednictvím grafu 3 bylo znázorněno, jak se vyvíjelo HDP Ukrajiny v národní měně v celém sledovaném období let 2010–2021. Na základě uvedených skutečností lze konstatovat, že během 12 let se Ukrajině podařilo zvýšit HDP v národní měně celkem pětkrát, přičemž růst byl v tomto případě, na rozdíl od vývoje nezaměstnanosti, kontinuální. To znamená, že HDP v průběhu času neustále stoupalo, přičemž růst byl v některých obdobích pomalejší, jindy naopak rychlejší. Od roku 2017 je podle dosažené křivky zřejmý dynamičtější růst HDP, což naznačuje rychlejší ekonomickou obnovu Ukrajiny i navzdory mnoha politickým problémům. Také lze v této souvislosti hovořit o probíhajících reformách, které mají pozitivní vliv i na růstu výše mezd.

Graf 3 Vývoj HDP na Ukrajině v letech 2010–2021 v běžných cenách mil. UAH

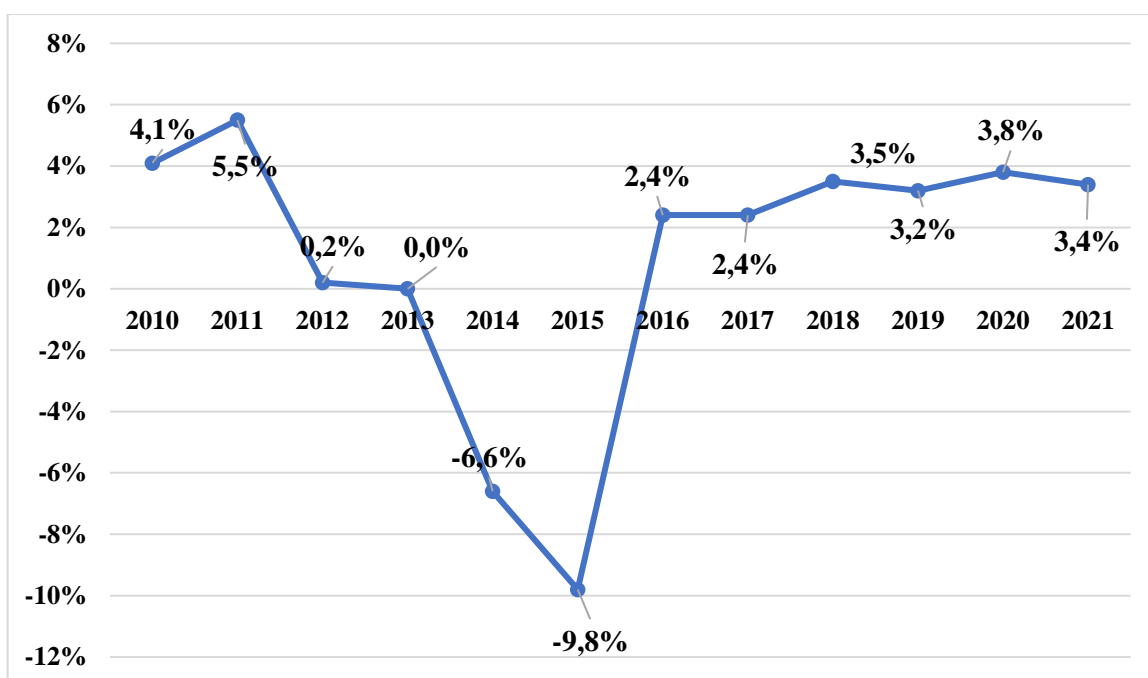

Zdroj: vlastní zpracování podle SSSU (2023b)

3.2.2 Tempo růstu reálného HDP

Na podkladě zjištěných statistických dat byl také vytvořen graf 4, podle něhož je zřejmé, v jakém tempu rostlo reálné HDP. Vyjma roky 2014 a 2015 se reálné HDP Ukrajiny pouze zvyšovalo, což poukazuje na pozitivní ekonomický růst země. I navzdory krizi vyvolané pandemií covidu-19 se Ukrajině dařilo zvyšovat HDP, a to v průměru kolem 3 % ročně. To se však změnilo až po roce 2022, kdy podle údaje z webového portálu BusinessInfo (2023) zaznamenala ekonomika Ukrajiny téměř 30% propad právě v souvislosti s válečným konfliktem.

Graf 4 Vývoj tempa růstu reálného HDP na Ukrajině v letech 2010–2021 v %

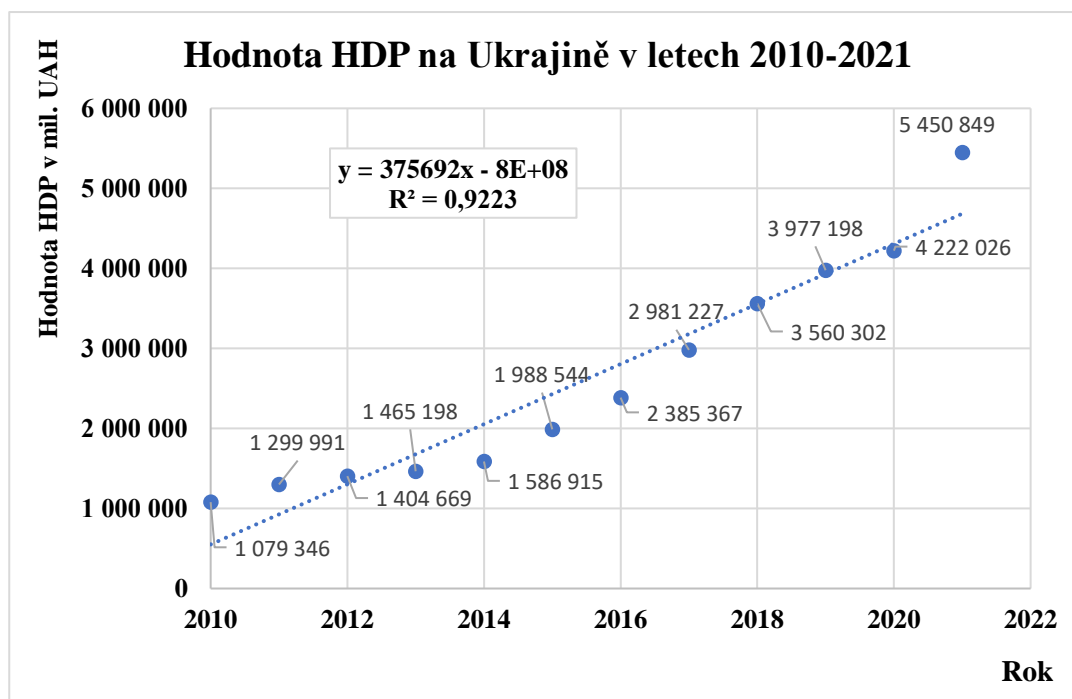
Zdroj: vlastní zpracování podle SSSU (2023b)

Makroekonomická nerovnováha, válečný konflikt na východní Ukrajině a anexe Krymu, hluboké strukturální nerovnosti a nedostatečná transparentnost veřejné správy vedly k situaci, která vyžaduje okamžitá nápravná opatření.

3.2.3 Regresní analýza vývoje HDP

Také v tomto případě, podobně jako u ukazatele míry nezaměstnanosti, byla provedena lineární regrese s vyznačenou lineární regresní přímkou v grafu 5. Na jejím základě lze deklarovat, že vývoj HDP kopíruje regresní přímkou, která oproti regresní přímce vývoje nezaměstnanosti neobsahuje tolik odlehlých a extrémních hodnot. Došlo se také ke zjištění, že HDP Ukrajiny v letech 2010–2021 kontinuálně rostlo v průměru o 375,7 mld. UAH ročně.

Graf 5 Regresní analýza vývoje HDP na Ukrajině v letech 2010–2021

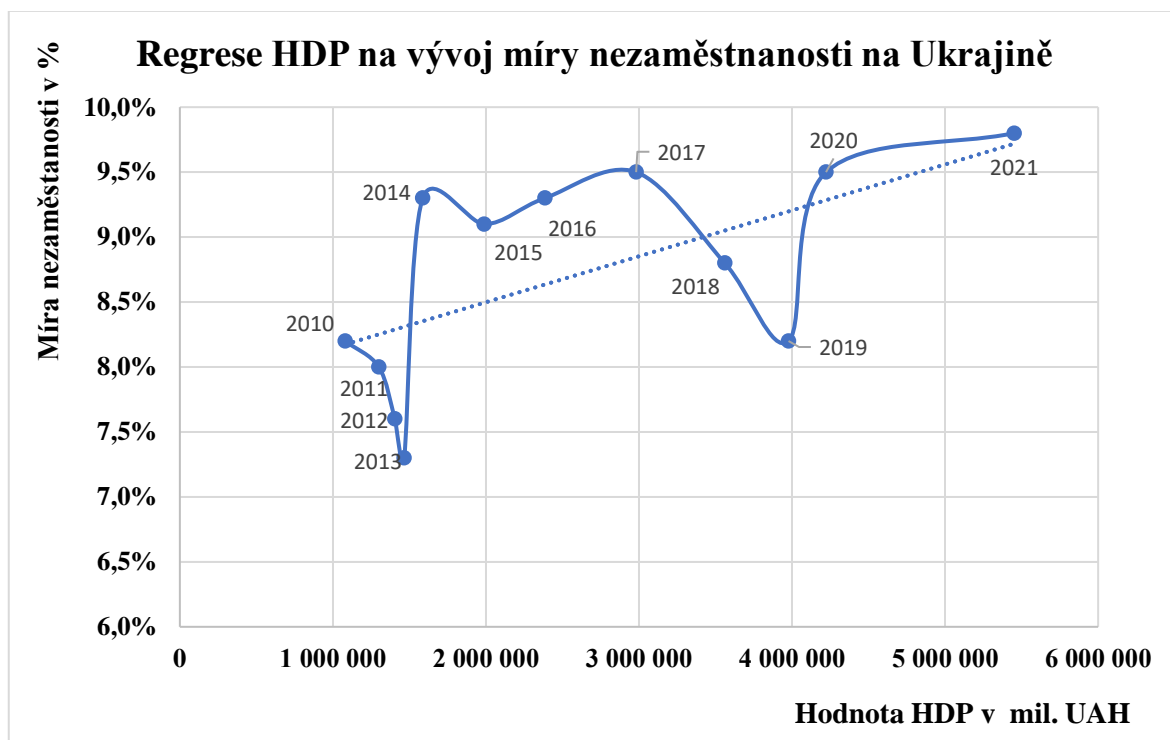
Zdroj: vlastní zpracování podle SSSU (2023b)

Na základě poskytnutých dat je možné určit klíčové momenty ve vývoji HDP na Ukrajině v letech 2010 až 2021. Od roku 2010 do roku 2013 došlo k trvalému růstu HDP, což potvrzují rostoucí hodnoty v každém následujícím roce. V letech 2014 a 2015 byl patrný nárůst HDP, ale již v roce 2015 bylo zaznamenáno znatelné zastavení trendu předchozího aktivního růstu. Výrazný růst HDP v roce 2014 mohl být částečně způsoben ekonomickou nestabilitou a změnami v domácí i zahraniční politice země. Po mírném poklesu v roce 2015 se růst HDP zotavil a od roku 2016 do roku 2021 byl pozorován stabilní a výrazný růst. Od roku 2020 do roku 2021 dochází k výraznému nárůstu HDP, který lze přičíst různým faktorům, včetně možného vlivu pandemie covidu-19 na ekonomickou aktivitu a zotavení z období krize.

3.2.4 Regresní analýza vztahu vývoje HDP a míry nezaměstnanosti

Vytvořena byla také regresní analýza vztahu vývoje HDP a míry nezaměstnanosti, kdy se HDP považuje za nezávislou chápánou jako příčina vysvětlující vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině. Tento ukazatel je naproti tomu závislou proměnnou. Uvedená závislost je znázorněna na grafu 6, z něhož plyne, že závislost není v tomto případě jednoznačná. Spíše lze hovořit o volné závislosti, kdy jenom v určité míře výše HDP vysvětluje růst, či pokles míry nezaměstnanosti na Ukrajině. Podle provedeného testu korelačního koeficientu navíc nebyla zjištěna statisticky významná závislost na 5% hladině statistické významnosti. Hodnota F totiž dosáhla čísla 0,061. HDP v tomto případě vysvětluje pouze 36 % vývoje míry nezaměstnanosti.

Graf 6 Lineární regrese HDP na vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině v letech 2010 až 2021

Zdroj: vlastní zpracování podle SSSU (2023a) a SSSU (2023b)

3.3 Komparace nezaměstnanosti Ukrajiny s vybranými členskými zeměmi EU

Jak již bylo dříve uvedeno, nezaměstnanost na Ukrajině dosahuje vyšších hodnot než v Evropské unii. To je detailněji znázorněno na příkladu tabulky 6 s vybranými členskými státy Evropské unie. Byly konkrétně zvoleny tři, a to Česká republika, Německo (jako zástupce vyspělé ekonomiky a vyspělého členského státu Evropské unie) a Rumunsko (jako zástupce „chudšího“ členského státu Unie).

Při analýze údajů o míře nezaměstnanosti na Ukrajině, v České republice, Německu a Rumunsku v letech 2011 až 2021 bylo identifikováno několik klíčových trendů. Míra nezaměstnanosti na Ukrajině byla ve sledovaném období vyšší než v jiných zemích, zvláště vysoká byla v roce 2014, což lze přičíst ekonomickým a politickým turbulencím, včetně vojenského konfliktu na východě a anexe Krymu.

Česká republika a Německo mají po většinu let relativně nízkou míru nezaměstnanosti, která vykazuje setrvalý klesající trend, což lze přičíst jejich stabilní ekonomické situaci a efektivní politice zaměstnanosti.

Rumunsko zaznamenalo po většinu let pokles nezaměstnanosti, ale v roce 2020 zaznamenalo nárůst, pravděpodobně kvůli dopadu pandemie covidu-19 na ekonomiku. Obecným trendem je, že vývoj nezaměstnanosti v každé zemi určovaly různé faktory, jako je politická stabilita, ekonomické podmínky a dopady globálních událostí, jako jsou konflikty nebo pandemie.

Tabulka 6 Komparace vývoje nezaměstnanosti na Ukrajině s nezaměstnaností v České republice, Německu a Rumunsku v letech 2011–2021 v %

Rok	Míra nezaměstnanosti ve vybraných zemích			
	Ukrajina	Česká republika	Německo	Rumunsko
2011	8,0	6,7	5,5	9,1
2012	7,6	7,0	5,1	8,7
2013	7,3	7,0	5,0	9,0
2014	9,3	6,1	4,7	8,6
2015	9,1	5,1	4,4	8,4
2016	9,3	4,0	3,9	7,2
2017	9,5	2,9	3,6	6,1
2018	8,8	2,2	3,2	5,3
2019	8,2	2,0	3,0	4,9
2020	9,5	2,6	3,7	6,1
2021	9,8	2,8	3,7	5,6

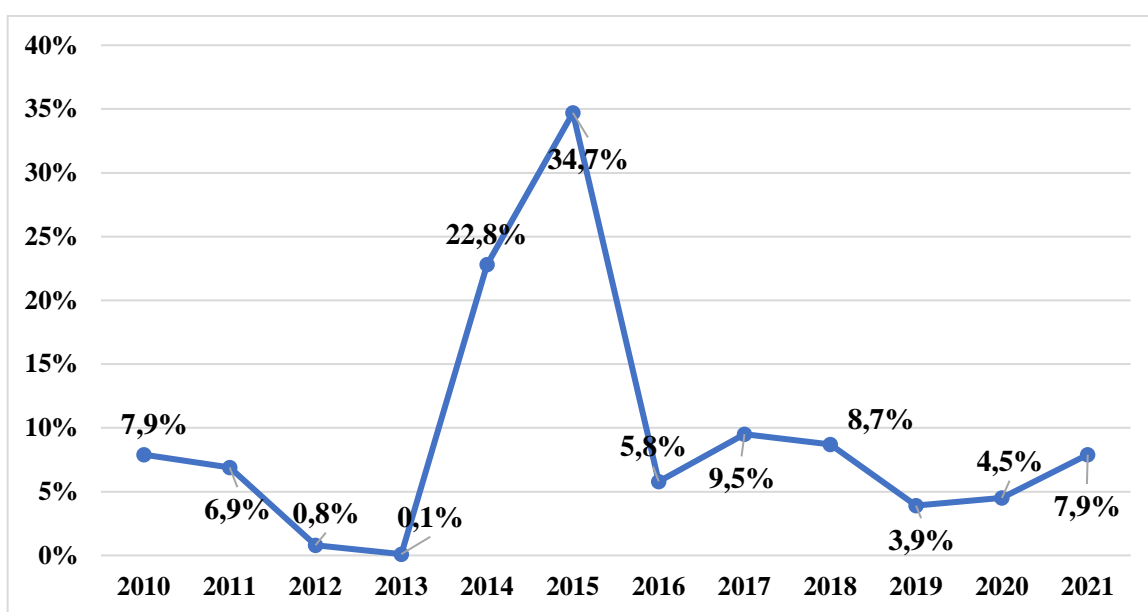
Zdroj: vlastní zpracování podle SSSU (2024a) a Eurostat (2023)

Z dostupných dat uvedených v tabulce 6 jednoznačně vyplývá, že Ukrajina vykazuje nejvyšší míru nezaměstnanosti, přičemž tento rozdíl je o to patrnější v posledních letech, kdy od roku 2014 až na několik výjimek neklesá pod 9 %. V České republice i v Německu se naopak daří snižovat míru nezaměstnanosti pod 4 %. I Rumunsku, které ještě v roce 2015 vykazovalo míru nezaměstnanosti nad 8 % a dosahovalo podobné nezaměstnanosti jako na Ukrajině, se díky řadě reforem podařilo snížit nezaměstnanost pod 6 %, avšak na Ukrajině se blíží 10 %.

3.4 Vliv inflace na nezaměstnanost Ukrajiny

V poslední části čtvrté kapitoly je pozornost zaměřena na inflaci na Ukrajině a na zjištění vztahu mezi inflací a nezaměstnaností (Phillipsova křivka, o níž bylo pojednáno v teoretické části práce). Na základě grafu 7 vyplývá, že inflace se na Ukrajině udržuje na vyšších hodnotách, v průměru nad 6 %, přičemž výjimkou zde bylo rozmezí let 2014 a 2015, ovlivněné politickou situací a následnou anexí Krymu Ruskou federací. V posledních letech ovšem inflace opětovně roste až téměř na 8 %.

Graf 7 Vývoj inflace na Ukrajině v letech 2010–2021 v %

Zdroj: vlastní zpracování podle SSSU (2024c)

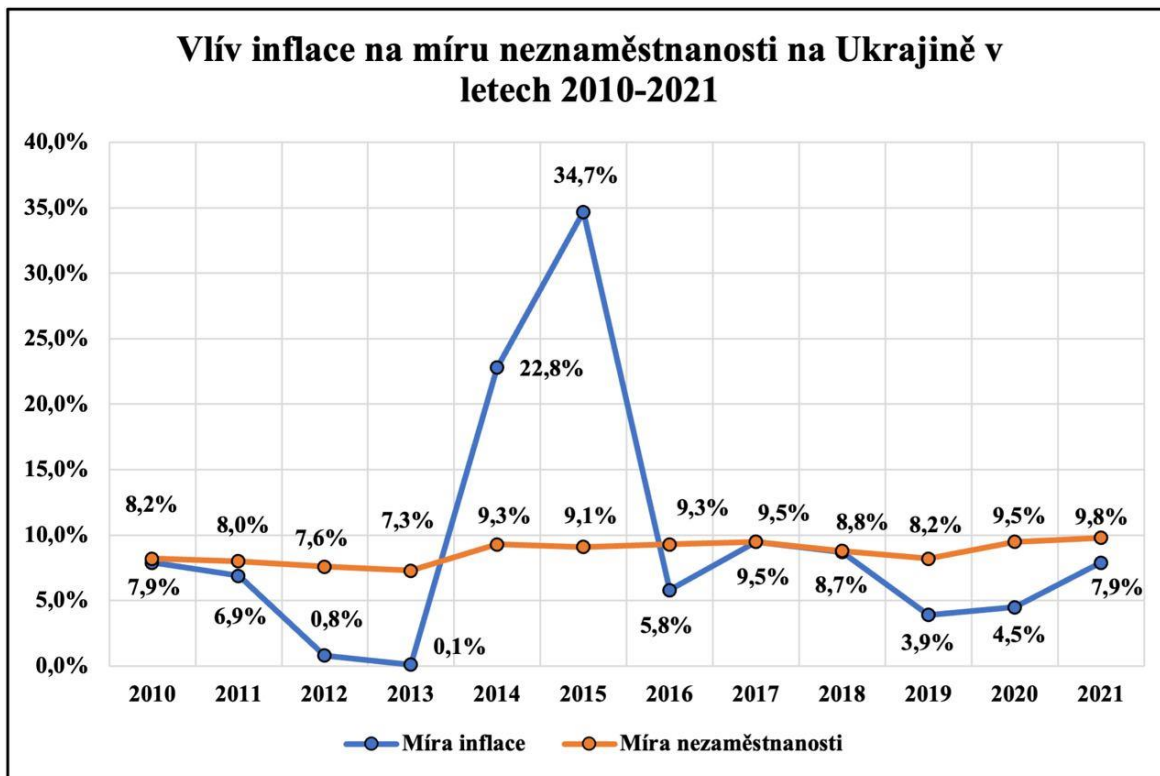
Na základě údajů o úrovni nezaměstnanosti a inflace na Ukrajině v letech 2010-2021 se rozlišují tyto trendy:

V období vysoké inflace a nezaměstnanosti (2014-2015) došlo k výraznému nárůstu inflace na 22,8 % a 34,7 %. Dochází také k výraznému nárůstu nezaměstnanosti, což může naznačovat možnou vzájemnou závislost vysoké inflace a zhoršení situace na trhu práce.

V období zotavení po krizi (2016-2018) míra nezaměstnanosti klesá, ale míra inflace zůstává vysoká (z 9,3 % na 8,8 %). To může naznačovat postupné oživení ekonomiky, ale inflační tlaky zůstávají značné.

V období stagnace či mírného růstu (2019-2021) zůstává míra nezaměstnanosti stabilní (8,2 % - 9,8 %), inflace se pohybuje od 3,9 % do 7,9 %. To ukazuje na omezený vliv inflačních tlaků na nezaměstnanost v současné době.

Graf 8 Vztah inflace a míry nezaměstnanosti na Ukrajině v letech 2010–2021 v %

Zdroj: vlastní zpracování podle SSSU (2024a) a SSSU (2024c)

Na základě uplatněného testu regresní analýzy byl také pomocí grafu 8 vyhodnocen vztah mezi inflací a mírou nezaměstnanosti. Je zcela zřejmé, že vysoká míra inflace vede i k vyšší míře nezaměstnanosti, nicméně v tomto případě nebyl závislostní vztah potvrzen.

4 Výsledky a diskuse

Z výsledků uvedených v předcházející kapitole bylo zjištěno, že míra nezaměstnanosti Ukrajiny je výrazně vyšší, než činí průměr Evropské unie, a je vyšší, než je tomu v případě i chudých členských států Unie, jako je např. Rumunsko. Míra nezaměstnanosti na Ukrajině dosáhla v roce 2021 téměř 10% hodnoty, přičemž v uplynulých letech byl zaznamenán její postupný, avšak kolísavý nárůst. Ukázalo se, že na tomto stavu má podíl jak zhoršená ekonomická, tak politická situace v zemi. Vyšší míra nezaměstnanosti byla vykázána již v období kolem roku 2014, kdy špatná politická situace vyústila až v anexi Krymu Ruskou federací. SSSU v současnosti poskytuje údaje o míře nezaměstnanosti pouze za rok 2021, proto lze využít jiných zdrojů ke zjištění další predikce vývoje nezaměstnanosti.

Obecně je problémem ukrajinského trhu práce jeho registrovaná celková nezaměstnanost dosahující míry kolem 10 %, přičemž podle zjištěných údajů je registrována vyšší míra nezaměstnanosti žen než mužů, ačkoliv v roce 2010 tomu bylo naopak. Dále se také za problém ukrajinského trhu práce považuje poměrně vysoká míra nezaměstnanosti mladých lidí ve věku do 24 let, která dosahuje téměř 20 %. V posledních několika letech se postupně zvyšuje i míra nezaměstnanosti starších lidí nad 40 let a zejména nad 50 let věku. HDP Ukrajiny vykazuje od roku 2010 stoupající tendenci, což by naznačovalo postupnou ekonomickou stabilizaci a vyšší ekonomickou vyspělost. Ukrajina jako bývalá země spadající pod Sovětský svaz po vyhlášení nezávislosti v roce 1991 prošla tzv. šokovou terapií, což se negativně projevilo na její ekonomické situaci i vysoké míře nezaměstnanosti. Při hodnocení, jaké faktory determinují nezaměstnanost v této zemi, se neprokázalo, že by HDP a inflace výrazněji ovlivňovaly vývoj nezaměstnanosti, ačkoliv určitá závislost zde byla objevena. Nicméně nedosahuje statisticky významných hodnot, a proto není možné HDP a inflaci považovat za determinující proměnné.

Každopádně je zřejmé, že nezaměstnanost představuje na Ukrajině závažný problém, což se ukazuje ještě více v současnosti, poté co v této zemi od roku 2022 probíhá totální válečný konflikt. Podle zdroje ILO (2023) se tato skutečnost negativně promítá jak do ekonomiky, tak i svými následky na ukrajinský trh práce, který byl již před tímto konfliktem značně nestabilní. Problém však spočívá ve výrazném odchodu ekonomicky aktivních sil, zejména pak žen, muži byli odveleni na frontu, a proto se ukrajinský trh práce potýká se stále vyšší mírou nezaměstnanosti. Tato skutečnost má pak dopad i na snižující se tempo reálného HDP, kdy jenom za rok 2022 došlo k poklesu výkonnosti ekonomiky téměř o 30 %. Navíc

trhu práce ubylo více než 6 mil. Ukrajinců, z nichž určitá část se mohla podílet na ekonomické obnově země. Proto se podle výše uvedeného zdroje považuje za prioritní získat nejméně 8,6 mil. pracovníků, aby byl trh práce na Ukrajině oživen. Dalším opatřením je také zvýšit úroveň vzdělávání pracovníků.

Zdroj Visit Ukraine (2024) taktéž deklaruje, že pro ukrajinský trh práce je nejvíce zatěžující odchod pracovních sil v důsledku migrace, a to jak do zahraničí, tak i vnitřní. Přibližně polovina všech vnitřně vysídlených osob nebyla doposud schopna nalézt relevantní pracovní uplatnění, a to jednak z důvodu požadavků zaměstnavatelů, jednak proto, že nejsou schopny firmám nabídnout dostatečné dovednosti a schopnosti. Ačkoliv se předpokládá postupné oživení trhu práce na Ukrajině, nadále nebude dosaženo předválečné úrovně. Proto k tomu ILO (2023) dodává, že se na Ukrajině počíná s realizací modernizace ukrajinských veřejných služeb zaměstnanosti tak, aby byla aktivní politika trhu práce účinnější a inkluzivnější. Součástí tohoto programu by mělo být rozvíjení dovedností zaměstnanců, aby na trhu práce obstáli.

Autorka bakalářské práce je toho názoru – i s ohledem na zjištění, k nimž dospěla –, že je zapotřebí zapojit více žen na trh práce a taktéž nabídnout speciální místa pro mladé absolventy. Rovněž je nutné zaměřit se na pracovní uplatnění zranitelných osob na trhu práce právě díky implementaci speciálních programů, jaké byly uvedeny výše. Podobně reformy a politiky na trhu práce na Ukrajině popisují i Giacomo A. et al. (2022). Podle jejich názoru se obnova Ukrajiny neobejde bez reformovaného trhu práce. Jeho restrukturalizace by měla obsahovat čtyřbodovou strategii, která se bude zaměřovat na zvyšování vzdělatelnosti u studentů, kteří předčasně ukončili své dosavadní vzdělání. Součástí dané strategie jsou také rekvalifikace dospělých, účast žen a mladých lidí na trhu práce, zvýšení ochrany zranitelných skupin na trhu práce a v neposlední řadě podpora návratu lidí či udržování kontaktů s migranty v zahraničí.

5 Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala důležitým tématem nezaměstnanosti, a to se zaměřením na jednu z bývalých zemí Sovětského svazu – Ukrajinu. Její trh práce již v době před totálním válečným konfliktem v roce 2022 vykazoval řadu slabin. To se ještě zhoršilo po roce 2022, a navzdory tomu, že se Ukrajina snaží docílit členství v Evropské unii, v této oblasti (nezaměstnanosti a jejím řešení) výrazně zaostává. Proto se autorka bakalářské práce věnovala nejprve teoretickým a následně i praktickým souvislostem nezaměstnanosti na Ukrajině.

Práce si vytyčila jako hlavní cíl zhodnotit nezaměstnanost na Ukrajině. Dílčím cílem bylo identifikovat hlavní problémy na trhu práce a faktory ovlivňující nezaměstnanost. Tohoto cíle bylo dosaženo nejprve na základě teoretického zpracování uvedené problematiky ve třetí kapitole práce. K tomu bylo užito dostupné odborné literatury referující o pojmu nezaměstnanost, jednotlivých druzích nezaměstnanosti i aktivní politice zaměstnanosti na Ukrajině.

Nejdůležitější však pro celou práci bylo vyhodnocení vlastních dat získaných ze Státní statistické služby Ukrajiny. Data pocházela z let 2010–2021 a byla přehledně prezentována v grafech i tabulkách. Stanovena byla míra nezaměstnanosti v jednotlivých letech, a to nejenom celková míra, ale také podle jednotlivých hledisek. Na základě těchto zjištění lze proto konstatovat, že již před válečným konfliktem se ukrajinský trh práce potýkal s vyšší mírou nezaměstnanosti, než je tomu v Evropské unii. V současnosti dosahuje úrovně kolem 10 %, přičemž s vyšší mírou nezaměstnanosti se potýkají zejména ženy a mladí lidé ve věku do 24 let. Problémem je také dlouhodobá nezaměstnanost. Při hodnocení faktorů vlivu HDP a inflace se neprokázala silná statisticky významná závislost na vývoji nezaměstnanosti.

V rámci poválečné obnovy Ukrajiny je proto třeba řešit, jak zapojit ženy a mladé lidi na trh práce, jak docílit sladění požadavků firem na zaměstnance a skutečných dovedností, které mohou potenciální zaměstnanci nabídnout. Proto se v této souvislosti jeví důležité, aby migranti udržovali kontakty se svou původní zemí, a také se zaměřit na vzdělávání a rozvoj zaměstnanců tak, aby dovedli nabídnout dostatečné zkušenosti, schopnosti a dovednosti, čímž uspokojí potenciální zaměstnavatele. Pokud se totiž trh práce Ukrajiny nebude schopen dostatečně vzpamatovat, povede to k další ekonomické destabilizaci.

6 Seznam použitých zdrojů

BUCHTOVÁ, B. a kol. 2002. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada Publishing.

BUSINESSINFO. 2023. Ukrajina. In: *Businessinfo.cz* [online]. 13. 7. 2023 [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/ukrajina-souhrnna-teritorialni-informace>.

BRADLEY, R. Schiller. (2004). *Makroekonomie*. Brno: Computer press, 2004. 416 s. ISBN 80-251-0169-X.

BRČÁK, J.; SEKERKA, B.; SEVERVOVÁ, L.; STARÁ, D. *Makroekonomie. Makroekonomický přehled*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020. 262 s. ISBN 978-80-7380-831-0.

CIA, 2024a. Ukraine. In: *Cia.gov* [online]. 27. 2. 2024 [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/ukraine/>.

CIA, 2024b. Ukraine – Details. In: *Cia.gov* [online]. © 2024 [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/ukraine/map>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. 2022. Hrubý domácí produkt (HDP) – Metodika. In: *Czso.cz* [online]. 24. 8. 2022 [cit. 2024-02-02]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produk_t_-hdp-

DARITY, A. W., GOLDSMITH, H. A. 1996. Social Psychology, Unemployment and Macroeconomics. *Journal of Economic Perspectives* [online]. 10(1), 121–140 [cit. 2024-02-02]. ISSN 0895-3309. Dostupné z: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.10.1.121>

DVOŘÁKOVÁ, Z. a kol. *Řízení lidských zdrojů*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-347-9.

ERIKSON, E. H. 1959. Identity and the Life Cycle. *Psychological Issues*. 1959, 1, 50–100.

ERNST, E., MEROLA, R., RELJIC, J. 2022. *Labour market policies for inclusiveness* [online]. Ženeva: International Labour Organization [cit. 2024-02-02]. Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_855080.pdf?fbclid=IwAR2a_Gsy8XzKdDH5eQYgj1U6KbaYMWHe51K8rLrQImjk584ScsfgrNAf8

EUROSTAT. 2023. Total unemployment rate. In: *Ec.europa.eu* [online]. 14. 12. 2023 [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00203/default/table?lang=en&category=t_labour.t_employ.t_lfsi.t_une.

EKKEHAR, E.; ROSSANA, M.; JELENA, R. (2022). *Labour market policies for inclusiveness: A literature review with a gap analysis (No. 78)*. ILO. [online]. 2023, [cit. 2023-10-27]. Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_855080.pdf?fbclid=IwAR2a_Gsy8XzKdDH5eQYgj1U6KbaYMWHe51K8rLrQ-Imjk584ScsfGOrNAf8

FISCHER, J. 2005. Měříme správně hrubý domácí produkt? *Statistika* [online]. (3), 177–187 [cit. 2024-02-02]. ISSN 0322-788X. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Jakub-Fischer/publication/265819329_Merime_spravne_hrubby_domaci_produkty/inks/55dffe8608aeb1a7cc1c777/Merime-spravne-hruby-domaci-produkt.pdf

FISCHER, J., FISCHER, J. 2005. Měříme správně hrubý domácí produkt. *Statistika*. 42(3), 177–187. ISSN 1804-8765.

GIACOMO, A.; BOERI, G.; KUDLYAK, T.; ZHOLUD, O. (2022). *The Labor Market in Ukraine: Rebuild Better*. (No. 17769). CEPR Press Discussion Paper. [online]. 2023, [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://voxukraine.org/en/the-labour-market-in-ukraine-rebuild-better/>

GEDIKLI, C. et al. 2023. The relationship between unemployment and wellbeing: an updated meta-analysis of longitudinal evidence. *European Journal of Work and Organizational Psychology* [online]. 32(1), 128–144 [cit. 2024-02-02]. ISSN 1359-432X. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1359432X.2022.2106855>

HOOVER, K. (2008). *Phillips Curve*. [online]. 2023, [cit. 2023-10-24]. Dostupné z: <https://www.econlib.org/library/Enc/PhillipsCurve.html>

ILO. 2023a. Inclusive labour markets for job creation in Ukraine. *Ilo.org* [online]. © 2024 [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: https://www.ilo.org/budapest/what-we-do/projects/WCMS_617840/lang--en/index.htm.

ILO. 2023b. Prospects for achieving Ukraine's 2032 GDP target: A labour market perspective (September 2023). In: *Reliefweb.int* [online]. 30. 9. 2023 [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/ukraine/prospects-achieving-ukraines-2032-gdp-target-labour-market-perspective-september-2023>.

- JÍROVÁ, H. (1999). *Trh práce a politika nezaměstnanosti*. 1. vyd. Praha: Vysoká Škola Ekonomická v Praze, 1999. 95 s. ISBN 80-7079-635-9.
- KOVACH, V. (2020). *Derzhavna politika zajniateosti naselenia v umovah rynku praci*. *Publichne uriaduvania*, (2 (22)), 93-104. [online]. 2023, [cit. 2023-10-24]. Dostupné z: <https://journals.maup.com.ua/index.php/public-management/article/view/225/279>
- LESIK, I.; DANILOV, M. (2016). *Inflyacia: prychny ta naslidky*. [online]. 2023, [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2645/1/%D0%9B%D0%B5%D1%81_%D0%BA%20_%D0%9C_%D0%94%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%B2%20%D0%9C_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf
- MARSHAVIN, U. *Reguluvanya rynku praci Ukrajiny : teoriya i praktika sistemnoho pidchodu*. Kyjev, 2011. ISBN 978-966-542-507-6.
- MAKARENKO, O.; HOLUBEVA, M.; KRAVCHUK, M. (2007). *Psychologichni osoblyvosti osobystosti v umovach nhyvaloho beyrobitya*. [online]. 2023, [cit. 2023-10-26]. Dostupné z: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5848cbbf-737a-47a0-8e00-3f888503ef43/content>
- O'NEILL, D. 2014. Gross domestic product. *Degrowth* [online]. London: Routledge, p. 103–108 [cit. 2024-02-02]. Dostupné z: https://docs.ufpr.br/~jrgarcia/macroeconomia_ecologica/Decrescimento/Degrowth_A_Vocabulary_for_a_New_Era_2015.pdf#page=133
- PAVLUYK, T. (2021). *Rynok praci: teoria, metodologia, praktika.: monografia*. Vynytsya: Vydavnycho-redakcijny vidil BTEI KHTEY, 2018. 212 s. [online]. 2023, [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27218.pdf>
- POPOV, S. (2006). *Vydy bezrobitya ta kryterii jih klasyfikacii*. [online]. 2023, [cit. 2023-10-24]. Dostupné z: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/152f0afa-5b6e-4e3a-b679-628ae9c40727/content>
- SHURDAK, T. (2019) *Analiz vzajemovjazku infliacii ta bezrobitya na osnovi terorii Pfilipsa*. [online]. 2023, [cit. 2023-10-24]. Dostupne z: https://dspu.edu.ua/ifmeit/wp-content/uploads/sites/2/2022/01/vi-ifmeit-aktualni_problemi_suchasnoyi_nauki-2019.pdf#page=176

SSSU. 2024a. Демографічна та соціальна статистика / Ринок праці / Зайнятість та безробіття. *Ukrstat.gov.ua* [online]. © 2024 [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

SSSU. 2024b. Економічна статистика / Національні рахунки. Квартальні національні рахунки. *Ukrstat.gov.ua* [online]. © 2024 [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

SSSU. 2024c. Економічна статистика / Ціни. *Ukrstat.gov.ua* [online]. © 2024 [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

VANHOUDT, P. 1997. Do Labor Market Policies and Growth Fundamentals Matter for Income Inequality in OECD Countries?: Some Empirical Evidence. *Staff Papers*, 44(3), 356–373. [online]. 2023, [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: <file:///C:/Users/User/Downloads/001-article-A001-en.pdf>

VISIT UKRAINE. 2024. Job search: how the labour market in Ukraine has changed during the war and what will happen afterwards. *Visitukraine.today* [online]. © 2024 [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://visitukraine.today/blog/1872/job-search-how-the-labour-market-in-ukraine-has-changed-during-the-war-and-what-will-happen-afterwards>.

WILSON, H., FINCH, D. 2021. *Unemployment and mental health* [online]. Health Foundation [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: https://allcatsrgrey.org.uk/wp/download/public_health/mental_health/2021-Unemployment-and-mental-health.pdf

Seznam obrázků, tabulek a grafů

6.1 Seznam obrázků

Obrázek 1 Křivka nabídky práce	16
Obrázek 2 Křivka poptávky po práci	18
Obrázek 3 Phillipsova křivka.....	25
Obrázek 4 Agregátní trh práce	27
Obrázek 5 Mapa Ukrajiny mezi ostatními zeměmi Evropy.....	33

6.2 Seznam tabulek

Tabulka 1 Vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině podle pohlaví v letech 2010–2021 v %.....	37
Tabulka 2 Vývoj nezaměstnanosti podle věku na Ukrajině v letech 2010–2021 v %	38
Tabulka 3 Vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině podle oblasti v letech 2010–2021 v %	40
Tabulka 4 Vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině podle důvodu v letech 2010–2021 v %.....	41
Tabulka 5 Vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině podle délky trvání nezaměstnanosti v letech 2010–2021 v %	42
Tabulka 6 Komparace vývoje nezaměstnanosti na Ukrajině s nezaměstnaností v České republice, Německu a Rumunsku v letech 2011–2021 v %	48

6.3 Seznam grafů

Graf 1 Vývoj celkové nezaměstnanosti na Ukrajině v letech 2010–2021 v %	35
Graf 2 Regresní analýza vývoje celkové nezaměstnanosti na Ukrajině v letech 2010 až 2021	43
Graf 3 Vývoj HDP na Ukrajině v letech 2010–2021 v běžných cenách mil. UAH.....	44
Graf 4 Vývoj tempa růstu reálného HDP na Ukrajině v letech 2010–2021 v %	45
Graf 5 Regresní analýza vývoje HDP na Ukrajině v letech 2010–2021.....	46
Graf 6 Lineární regrese HDP na vývoj nezaměstnanosti na Ukrajině v letech 2010 až 2021	47
Graf 7 Vývoj inflace na Ukrajině v letech 2010–2021 v %	49
Graf 8 Vztah inflace a míry nezaměstnanosti na Ukrajině v letech 2010–2021 v %	50

6.4 Seznam použitých zkratk

HDP – Hrubý domácí produkt

SPC – Phillipsova křivka

SSSU – Státní statistická služba Ukrajiny

CIA – Ústřední zpravodajská služba (Central Intelligence Agency)

ILO – Mezinárodní Organizace Práce

EU – Evropská unie

UAH – Ukrajinská hřivna (měnová jednotka Ukrajiny)

